

Україна:

події,
факти,
коментарі

2013 № 21

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 21 2013

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

В. Горовий, д-р іст. наук, проф., заступник гендиректора НБУВ

Редакційна колегія:

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbu.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Президент вшанував пам'ять воїнів,
загиблих у Великій Вітчизняній війні 4

У Сочі відбулася зустріч Президента України В. Януковича
з Президентом Росії В. Путіним 4

Президент В. Янукович взяв участь
у засіданні Ради глав держав СНД 6

Аналітика

Рудь І.
Кроки керівництва Російської Федерації у випадку підписання Угоди
про асоціацію України та ЄС 9

Правові аспекти

Бусол Е.
Конституционные преобразования системы
правосудия в Украине 18

Економічний ракурс

Тарасенко Н.
Іноземні інвестиції в Україні: стан та перспективи 24

Партійна позиція

Симоненко О.
Нові «Демократи» та їх перспективи в прогнозах аналітиків 33

В об'єктиві – регіон

Пальчук В.
Рішення Львівської обласної ради
як зелене світло для видобування сланцевого газу
на заході України 38

Актуальна прес-конференція

Горова С.

КПУ знову намагаються заборонити... 49

Наука-суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	52
Аерокосмічна і авіаційна галузі	55
Здобутки української археології	56
Новітні технології для харчової промисловості	57
Енергоощадні технології	58
Відновлювані джерела енергії	60
Біотехнології	62
Інформаційно-комунікаційні технології	62
Розробки та дослідження для агропромислового комплексу	63
Освіта та кадрове забезпечення в Україні	64
Охорона здоров'я	65
Наукові видання	66
Наука і влада	66

Проблеми інформатизації

Матеріали до Міжнародної наукової конференції «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Київ, 8–10 жовтня 2013 р.)

Войцеховська Є.

Формування рубрикатора як підготовки технології бібліотечного
інформаційно-аналітичного продукту для управлінських структур.....68

Президент вшанував пам'ять воїнів, загиблих у Великій Вітчизняній війні

Президент України В. Янукович узяв участь у церемонії покладання квітів до могили Невідомого солдата з нагоди Дня визволення України від фашистських загарбників.

Глава держави разом з ветеранами Великої Вітчизняної війни вшанував пам'ять загиблих хвилиною мовчання.

Воїни роти Почесної варти на честь 69-ї річниці визволення України пройшли урочистим маршем і відсалютували залпами з особистої зброї.

Президент також віддав шану захисникам Вітчизни, імена яких викарбувані на алеї Воїнської слави: учасники церемонії поклали квіти до монументів тричі Героя Радянського Союзу І. Кожедуба, двічі Героя Радянського Союзу Ахмет-Хана Султана й Героя Радянського Союзу Г. Берегового.

В урочистостях також узяли участь Президенти України Л. Кравчук, Л. Кучма, В. Ющенко, Прем'єр-міністр М. Азаров, Голова Верховної Ради В. Рибак, голова Київської міської державної адміністрації О. Попов, члени Кабінету Міністрів (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua>). – 2013. – 28.10).

У Сочі відбулася зустріч Президента України В. Януковича з Президентом Росії В. Путіним

27 жовтня у Сочі відбулася зустріч Президента України В. Януковича з Президентом Російської Федерації В. Путіним.

За повідомленнями ЗМІ з посиланням на прес-службу В. Януковича, під час зустрічі президенти продовжили обговорення питань, порушених під час засідання Ради глав держав СНД у Мінську.

Нагадаємо, 25 жовтня В. Янукович, виступаючи на засіданні глав держав СНД у Мінську, запропонував сформувати постійно діючий консультативний формат «Україна – Європейський Союз – Митний союз». Також Президент України заявив, що вважає невірним говорити про те, що Україна повинна вибирати між західним і східним напрямками інтеграції. «У Мінську

переговори були конструктивними, але президенти не домовилися, – розповіло “Сьогодні” джерело в керівництві Партії регіонів. – Однією з тем переговорів точно була ціна на газ, але невідомо, чи пов’язано це з питанням угоди у Вільнюсі, чи ні (президенти також можуть обговорювати газовий консорціум. – Авт.). Відомо тільки, що після Мінська знадобилася перерва, щоб пропрацювати нюанси з консультантами. Те, що знадобилася друга зустріч, говорить про реальність знаходження рішення, вигідного для обох». Джерело також прокоментувало ситуацію в парламенті щодо питання Ю. Тимошенко: «Компромісу не буде. Ми проголосуємо за свій варіант, опозиція за свій, але 226 ніхто не набере. Брюссель залишиться перед вибором: або підписувати без рішення цього питання, або не підписувати».

«Якщо виходити з того, що В. Путін вже змирився з думкою про підписання Україною Угоди з ЄС, то цілком логічно, що він намагається знайти шляхи подальшої взаємодії, – вважає політолог М. Погребинський. – А оскільки В. Янукович зацікавлений не розривати зв’язку з Росією, то залишається зробити висновок, що у нього є якась пропозиція, цікава як для України, так і для Росії. Яка саме? Україну, як відомо, цікавлять зниження ціни на газ і кредити, тому відповідь, швидше за все, пов’язана з газовою темою, що підтверджує і присутність Ю. Бойка в Мінську. Мабуть, ця пропозиція зацікавила і В. Путіна, оскільки він запропонував продовжити обговорення в Сочі».

«Для В. Путіна головне зараз – не вхід України в МС, а непідписання Угоди у Вільнюсі, це його, так би мовити, програма-мінімум, – говорить політолог В. Карасев. – З іншого боку, і в Києві, думаю, цього не виключають – може трапитися, що у Вільнюсі нічого не відбудеться. Тому з обох боків є ґрунт для обговорення якогось плану “Б” – як жити в умовах, коли саміт у Вільнюсі нічого не змінить. Це не означає відмови від підписання Угоди – це розгляд запасного варіанта».

Нагадаємо, В. Путін послідовно займає позицію, відповідно до якої приєднання України до Митного союзу в разі підписання нею Угоди про асоціацію з ЄС стане неможливим. Також російська сторона неодноразово наголошувала на відсутності підстав для перегляду укладених 2009 р. газових угод між Україною та Росією (*Сьогодні* (<http://www.segodnya.ua/politics/pnews/YAnukovich-v-Sochi-snova-govoril-s-Putinym-o-gaze-470840.html>). – 2013. – 28.10).

Президент В. Янукович взяв участь у засіданні Ради глав держав СНД

24–25 жовтня Президент України В. Янукович відвідав з робочим візитом Республіку Білорусь. У Мінську В. Янукович узяв участь у засіданні Вищої євразійської економічної ради на рівні глав держав. Зустріч відбулася в розширеному колі.

Перед початком засідання відбулася церемонія спільного фотографування Президентів.

Також Президент України В. Янукович узяв участь у засіданні Ради глав держав СНД.

Виступ Президента на засіданні Ради глав держав СНД у розширеному форматі

Шановний пане Голово!

Шановні колеги!

Перш за все хочу висловити вдячність президентові Республіки Білорусь, шановному Олександру Григоровичу, за успішне головування Білорусі в Співдружності Незалежних Держав. На моє переконання, білоруська сторона зробила велику роботу в напрямі розширення взаємодії наших країн у рамках СНД на благо кожної людини.

Сьогодні ми прийняли рішення про те, що в наступному, 2014 р., у Співдружності Незалежних Держав головуватиме Україна. Ми перебираємо цю почесну місію у Республіки Білорусь, яка, взявши на себе головування в нинішньому році, надала Україні можливість зосередитися на роботі в рамках ОБСЄ.

Свою роботу, відповідно до концепції головування, ми плануємо спрямувати насамперед на забезпечення подальшого поступального розвитку Співдружності Незалежних Держав і зміцнення взаємовигідного співробітництва, що відповідає національним інтересам кожної держави-учасниці.

Діяльність України в цій якості будуватиметься на принципах наступності в реалізації прийнятих вищими органами СНД рішень, а також ініціатив, висунутих попередніми головуваннями.

Одним з пріоритетних напрямів роботи ми бачимо подальший розвиток торговельно-економічного співробітництва, яке має ґрунтуватися на положеннях Договору про зону вільної торгівлі та принципах Світової організації торгівлі. Цей договір, на наше переконання, має запрацювати на повну силу, а закладені в ньому механізми – стати реально діючими. Слід

сформувати всі необхідні умови для забезпечення рівноправної конкуренції, захисту прав власника та інвестора, зняти штучні бар'єри, які все ще мають місце і перешкоджають торговому та інноваційному співробітництву.

Важливо також, щоб на основі міжнародних норм і принципів, закладених у Договорі, запрацювали механізми розгляду спірних питань у торгівлі.

Наші зусилля також будуть спрямовані на підготовку до підписання угод про транзит трубопровідним транспортом, про торгівлю послугами, протоколу про поетапне скасування експортних мит. Очевидно, загальним інтересам наших країн відповідає і реалізація спільних проектів у науково-технічній та інноваційній сферах, енергетиці, транспорті, машинобудуванні, сільському господарстві.

Ми плануємо провести в Україні Інноваційний форум країн СНД, Міжнародну конференцію підприємств малого та середнього бізнесу, засідання Ради координаційної транспортної наради, Міждержавної ради з антимонопольної політики, Міждержавної ради зі співробітництва в науково-технічній та інноваційній сферах, ряд інших заходів.

Найважливішим аспектом взаємодії в рамках СНД Україна вважає енергетичну сферу. Насамперед це стосується розвитку співробітництва з питань транспортування енергоресурсів, забезпечення надійності їх постачань, вироблення зрозумілих і чітких принципів діяльності держав-учасниць на ринку енергоносіїв.

Необхідно розширювати взаємодію у сферах, пов'язаних з електропостачанням, зокрема в рамках налагодження системного діалогу між Електроенергетичною радою СНД і Європейським союзом електроенергетичної промисловості, а також поновними джерелами енергії.

З огляду на це, важливим вважаємо проведення ряду міжнародних конференцій, круглих столів, засідань органів галузевого співробітництва, зокрема Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої перспективам використання альтернативних і поновних джерел енергії, Науково-технічного форуму з питань розвитку атомної енергетики. Особливу увагу Україна як головуюча держава планує приділити культурно-гуманітарному співробітництву, подальшому розвитку Співдружності як універсального майданчика для міжкультурного діалогу та гуманітарної взаємодії.

У зв'язку з цим, на наш погляд, корисною є реалізація діючих програм Співдружності у сфері культурно-гуманітарного співробітництва. Крім того, ряд заходів, які ми плануємо провести в Україні, буде спрямований на розвиток туристичного потенціалу СНД.

Враховуючи, що 2014 р. пройде під девізом розвитку туризму в Співдружності, ми плануємо передбачити і провести в Україні Київський міжнародний туристичний форум, а також засідання Ради з туризму СНД.

Шановні колеги!

Хотів би привернути вашу увагу ще до деяких моментів.

Перше. Головування у СНД наступного року збігається зі знаменною для нашої держави датою – 200-річчям від дня народження видатного сина українського народу Т. Шевченка.

Культурно-мистецькі заходи, присвячені творчості Т. Шевченка, традиційно викликають великий інтерес у населення і широко відзначаються у країнах Співдружності, де з великою повагою і шаную ставляться до пам'яті Великого Кобзаря.

З огляду на це, логічним вважаємо проведення в Україні ІХ Форуму наукової та творчої інтелігенції держав-учасниць СНД, присвятивши його пам'яті і творчості Т. Шевченка.

Враховуючи, що життєвий шлях і творча доля Великого Кобзаря тісно пов'язані з багатьма державами Співдружності, ми очікуємо дієвої підтримки в організації та проведенні ювілейних заходів у державах СНД.

По-друге, окремий акцент у рамках головування України буде, безумовно, зроблено на проведенні заходів з підготовки до святкування 70-річчя Перемоги у Великій Вітчизняній війні.

Сьогодні ми приймаємо рішення про оголошення 2015 р. Роком ветеранів Великої Вітчизняної війни.

Вважаю, що реалізація такої ініціативи – моральний обов'язок перед поколінням, яке винесло на своїх плечах усі тяготи воєнного лихоліття, і підтвердження нашої глибокої вдячності й турботи про ветеранів.

Для нашої держави підготовка до святкування чергового ювілею Перемоги має особливе значення, адже 2014 р. – рік 70-ї річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників. Ця дата буде широко відзначатися в нашій країні. Уже сьогодні створено Оргкомітет, затверджено План заходів щодо посилення соціального захисту ветеранів, забезпечення гідних умов їхнього життя.

Враховуючи сказане, ми пропонуємо провести чергове засідання Ради глав держав наприкінці жовтня 2014 р. в Києві, приурочивши його до святкування 70-ї річниці визволення України від німецько-фашистських загарбників.

У всіх цих починаннях розраховую на активну підтримку наших партнерів, друзів по Співдружності.

Дякую за увагу!

***(Офіційне інтернет-представництво Президента України
(<http://www.president.gov.ua/news/29246.html>). – 2013. – 25.10).***

Аналітика

І. Рудь, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Кроки керівництва Російської Федерації у випадку підписання Угоди про асоціацію України та ЄС

Саміт «Східного партнерства», запланований на 28–29 листопада 2013 р. у Вільнюсі, має визначити найближче майбутнє формату відносин України з Євросоюзом. У цьому контексті особливу увагу оглядачів і політологів привертає позиція Російської Федерації. Експерти подають низку прогнозів щодо кроків, до яких може вдатися керівництво РФ як до, так і після можливого підписання Угоди про асоціацію України та ЄС.

Як відомо, 26 серпня в Москві відбулися міжурядові переговори України і Росії під головуванням прем'єрів двох країн – М. Азарова та Д. Медведева. Як повідомлялося напередодні цього заходу, Росія під час зустрічі окреслила українській стороні можливі наслідки, які очікують Україну, якщо вона піде на підписання Угоди про асоціацію з ЄС, заплановане в листопаді цього року під час саміту «Східного партнерства» у Вільнюсі. Перед цією зустріччю – протягом тижня (з 14 по 20 серпня) – відбулося блокування українського експорту до Росії шляхом впровадження особливого митного контролю українських товарів. Мета блокади, за висновком експертів, – наочно й практично продемонструвати Києву, як зближення України з ЄС може відбутися на українсько-російських відносинах. Як дії, так і коментарі російських властей свідчать про те, що підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС для Росії є небажаним і Кремль сповнений рішучості цьому протидіяти. З іншого боку, нинішня позиція української влади вказує на те, що українське керівництво даремно розраховувало на можливість підписання Угоди про асоціацію з ЄС і звичне продовження співпраці з Митним союзом.

Пріоритетною метою російської політики щодо України є блокування процесу її зближення з ЄС та залучення до Митного союзу Росії, Казахстану і Білорусі. У контексті наближення саміту у Вільнюсі, програмою мінімум Росії стала принаймні відстрочка в часі підписання документів про асоціацію з ЄС, а, в ідеальному варіанті, зміна вектора інтеграційної української політики в напрямі Москви. Можна очікувати, що в найближчі місяці Росія буде продовжувати тиснути на Київ. З цієї метою вона може в черговий раз використати такий важіль тиску як недопущення до свого ринку українських товарів різних категорій або виробників. Ряд базових підприємств української економіки продовжують функціонувати в статусі сегментів існуючих на

території колишнього Радянського Союзу виробничих циклів (авіабудування, суднобудування), їх продукція значною мірою орієнтована саме на Росію.

Істотним інструментом тиску російської сторони може бути питання врегулювання оплат за постачання природного газу Україні. У січні поточного року Москва вже виставляла Києву рахунок у розмірі 7 млрд дол. за невибраний газ минулого року. Подібний крок можна очікувати і в 2013 р.

Крім того, Росія може вдатися до реалізації ідеї обмеження безвізового пересування (скасування пільг у вигляді поїздок до Росії на підставі звичайного паспорта або введення віз) і доступу українських громадян на ринки праці (2012 р. українські працівники вислали з Росії в Україну близько 2,7 млрд дол. США, а їх кількість за різними підрахунками становить від 1,3 до 3 млн осіб).

Разом з тим слід підкреслити, що більшість санкцій, які Росія могла б застосувати до України, також вдарять по російських інтересах, а тривале застосування таких дій призведе до мобілізації Києва в пошуку альтернативних ринків. Саме тому є підстави вважати, що санкції застосовуватимуться вибірково і на короткий час. Рівень тиску Росії також буде залежати від готовності й здатності ЄС надати реальну підтримку Україні як перед, так і після ймовірного підписання Угоди про асоціацію (<http://politobzor.net/show-4162-ukraina-mezhdu-es-i-tamozhennym-soyuzom-varianty-vozmozhnyh-scenariiev.html> 30.08.2013).

Після переговорів у Москві прем'єри України та Російської Федерації не вийшли на зустріч із пресою і не зробили жодної заяви. Коментуючи результати зустрічі, віце-прем'єр Росії І. Шувалов зазначив, що неможливо одночасно з'єднати європейську інтеграцію з пропонованою Москвою євразійської інтеграцією. І якщо Україна вирішить підписати Угоду про асоціацію з ЄС та зону вільної торгівлі з Євросоюзом, то повинна бути готовою до посилення режиму торговельного співробітництва – впровадження посиленого митного контролю та мит на українські товари. У схожій тональності 22 серпня висловився також президент РФ В. Путін.

Більш виважену заяву оприлюднив прем'єр-міністр РФ Д. Медведев на засіданні уряду. Зокрема, він зазначив, що Україні доведеться вибирати між Євросоюзом та Митним союзом. Якщо Київ погодиться вступити в торговельну асоціацію з Європою, то Москва змінить правила взаємодії з українським ринком (<http://russian.rt.com/article/15824> 23.09.2013).

Водночас більш конкретно окреслив можливі кроки російської влади в такому випадку радник президента РФ Путіна – С. Глазьев. Якщо Україна увійде до зони вільної торгівлі з ЄС, то для країн Митного союзу це буде означати одне – посилення зовнішніх кордонів з Україною, яка стане «перевалочною базою» для реекспорту європейських товарів, – наводить думку С. Глазьева «Російська газета» (<http://www.rg.ru/2013/10/12/ukraina-anons.html> 12.10.2013).

Радник президента назвав можливу Угоду про асоціацію з ЄС «абсурдною» і порівняв її зі стоп-краном, який зупинить просування України в бік інтеграції з Росією. На його думку, близько 135 млрд євро буде потрібно витратити на стабілізацію економіки України після можливого дефолту і на адаптацію до європейських технічних, санітарних та ветеринарних норм регулювання, підрахував він. Крім того, С. Глазьев наголосив, що це загрожує банкрутством цілим галузям української економіки, які не зможуть постачати свою продукцію навіть на український ринок, тому що вона не відповідатиме європейському технічному регламенту. За словами С. Глазьева, Росія, на відміну від ЄС, виступає з більш вигідними пропозиціями. «Ми планували в три рази знизити ціни на газ – до рівня, який сьогодні отримує Білорусь. Також скасувати експортне мито. У цілому, якщо б Україна повернулася в інтеграційний процес, до Митного союзу, то її умови поліпшувалися б на 10 млрд дол. щороку», – зазначив С. Глазьев.

Утім, навіть у випадку дефолту України так званий «критичний імпорт», пов'язаний з кооперацією в ракетно-космічній сфері та авіаційній промисловості, буде продовжений. «Ми вживемо заходів для того, щоб відповідні українські підприємства продовжували працювати, незважаючи на можливий дефолт, різке погіршення економічного становища в Україні», – додав радник президента РФ.

Крім того, С. Глазьев не виключив можливості введення візового режиму з Україною у зв'язку з планами євроінтеграції Києва.

«Якщо ми в рамках Митного союзу уніфікуємо паспортно-візовий контроль і скасуємо на кордоні цей вид контролю, далі, можливо, виникнуть більш жорсткі вимоги до тих, хто в цей режим не увійшов. Тобто це формально може і не привести до введення віз з Україною та іншими державами, які не стали учасниками нашого об'єднання Але, виходячи з логіки інтеграційного процесу, така загроза існує», – сказав С. Глазьев. – «Якщо Україна, припустимо, увійде до Шенгенської зони з більшістю країн ЄС, а у нас (Росії) як і раніше буде відсутній безвізовий режим з ЄС, то європейці змусять Україну ввести візовий режим» (http://www.trkterra.ru/news/news_world/ukraine-obeshchayut-vizovuyu--rezhim/11102013-1058 11.10.2013).

Експертні оцінки щодо наслідків асоціації для українсько-російських відносин відволі різняться в питанні пошуку в кінцевому варіанті адекватних шляхів до співробітництва в умовах після підписання угоди у Вільнюсі.

Так директор політико-правових програм Центру Разумкова Ю. Якименко висловив думку, що після підписання Угоди про асоціацію України з Євросоюзом відносини держави Україна з Росією повинні стати більш тверезими й раціональними. Так експерт прокоментував питання, чи стануть українсько-російські відносини більш рівноправними.

За словами політолога, «останні події у відносинах між Україною і Росією показали руйнування міфу про “братський, особливий” характер цих

відносин. Після підписання Угоди з ЄС ці відносини повинні стати більш тверезими, раціональними і, звичайно, рівноправними. Підтримка з боку ЄС, що надається вже зараз Україні, буде цьому сприяти», – наголосив Ю. Якименко.

Відповідаючи на питання, чи здатна нинішня позиція Росії з приводу руху України до ЄС на щось вплинути, експерт зауважив, що, враховуючи час, що залишився до Вільнюського саміту, Україна, очевидно, вийшла на фінішну пряму перед підписанням угоди.

І якщо щось може цьому перешкодити, то це будуть внутрішні чинники. «Стосовно реакції з боку Росії, то хочеться сподіватися, що російська влада усвідомлює – відносини з Україною потрібно буде підтримувати і після підписання угоди з ЄС. Це буде стримуючим фактором», – резюмував Ю. Якименко (http://www.ukr.net/news/jekspert_rasskazal_kak_povlijaet_associacija_s_es_na_otnošenija_ukrainy_s_rossiej-23939991-1.html 8.10.2013).

На переконання експерта Центру стратегічного консалтингу «Гардарика» К. Матвієнка, після підписання Угоди про асоціацію з ЄС Україні доведеться пережити певні економічні труднощі. Він наголосив, що реакція Російської Федерації буде важливим чинником впливу на економічну ситуацію в Україні після підписання угоди.

За припущенням К. Матвієнка, реакція російської влади матиме негативний вплив і на економіку власне РФ, яка теж зазнає економічних втрат. Він наголосив, що двосторонні відносини припускають, що якщо є економічний збиток, то втрати теж двосторонні. «Якщо російський споживач зацікавлений в українських товарах, і він їх не отримує – це вже втрати», – прокоментував К. Матвієнко.

Однак, говорячи про можливі геополітичні наслідки, експерт прогнозує імовірність денонсації Харківських угод після підписання Угоди про асоціацію України з ЄС. Крім того, експерт спростовує можливість подальшого погіршення відносин із РФ та наводить приклади з останніми подіями на російсько-українському кордоні (вибух на прикордонній заставі в Сумській області та загибель в Азовському морі чотирьох українських рибалок). К. Матвієнко підсумовує, що наразі через свою зовнішню політику Росія поступово втрачає суб'єктність і актуальність для України.

Вагоме місце в оцінках експертами наслідків асоціації України з ЄС та реакції РФ посідає прогноз розвитку взаємовідносин у енергетичній сфері.

Так, незалежний експерт з енергетичних питань В. Землянський в словив припущення, що підписання Угоди про асоціацію з ЄС та зону вільної торгівлі в газовій сфері приведе, насамперед, до створення єдиного газового ринку. Фактично зміниться система торгівлі газом, а також робота операторів. Це призведе до необхідності перегляду контрактів з ВАТ «Газпром». Також повинна буде зазнати змін тарифна політика в цілому. Адже очевидно, що західні енергетичні компанії, які можуть прийти на наш ринок, не продаватимуть газ за заниженими цінами, собі в збиток. Однією із загроз у середньо-

строковій перспективі може стати вимога ЄС про вирівнювання внутрішніх тарифів з експортною ціною. На внутрішньому ринку не повинно бути цінових перекосів. Але якщо піде вирівнювання тарифної політики, правила гри на ринку стануть більш прозорими, що буде позитивним сигналом для західних інвесторів. У принципі, це шанс залучити не тільки західні, а й російські компанії. Якщо з'являється можливість отримати прибуток, гроші в Україну в будь-якому випадку прийдуть.

О. Пасічник, керівник аналітичного управління російського Фонду національної енергетичної безпеки (ФНЕБ), прогнозує, що у тому випадку, якщо Україна залишиться вірна сценарію підписання Угоди про асоціацію з ЄС, складності будуть тільки збільшуватися. Він нагадав, що Україна до сьогоднішнього дня задіяна в транзитних поставках газу. Однак у Росії є можливість збільшити альтернативного прокачування, наприклад, через Північний потік. Крім того, з підписанням угоди залишається відкритим питання керування українською газотранспортною системою. Пропозицію президента РФ В. Путіна про те, щоб передати ГТС в управління «Газпрому», так і не було розглянуто. Але, наприклад, у Білорусі подібна схема успішно реалізується. Хоча, підкреслив О. Пасічник, у Росії і України і так маса складнощів в енергетичній сфері. Тому навряд чи підписання Угоди про асоціацію похитне статус-кво. Однак це означатиме, що вектори розвитку сторін кардинально розходяться. У підсумку наростатиме конфронтація (<http://www.uaenergy.com.ua/post/16132> (1.10.2013)).

Реакція російської влади у разі підписання Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом може бути болочою – таку думку висловив керівник Центру українських досліджень Інституту Європи РАН (Москва) В. Мироненко в бесіді з українськими журналістами в Москві.

Відповідаючи на запитання, чого очікувати Україні від Росії у разі підписання Угоди про асоціацію з ЄС В. Мироненко сказав, що на поліпшення українсько-російських відносин розраховувати не слід. Крім того, можуть посилитись ініціативні дії з боку російської влади (зокрема з боку санітарних комісій). На його переконання, у Росії буде тиражуватися думка про Україну, як державу, яка відвернулася від РФ у своїй зовнішній політиці.

Експерт вважає, що через необхідність дотримання усіх вимог ЄС, одразу після підписання Угоди про асоціацію Україна потрапить у складне внутрішньополітичне й економічне становище: як з точки зору конкуренції у Європейському Союзі, так і з точки зору відносин з Росією. За його прогнозом, спершу після підписання Угоди про асоціацію українській владі не слід очікувати на розуміння від російської влади та російського суспільства й громадян.

Водночас В. Мироненко сподівається, що керівництво Росії помітить бажання діалогу з боку української сторони та, незважаючи на інтеграцію України до ЄС, не вживатиме репресивних дій щодо України.

Керівник Центру українських досліджень Інституту Європи РАН В. Мироненко резюмував твердження про те, що Росія діє недалекоглядно та ставить Україну перед жорстким вибором – або ЄС, або Митний союз. На переконання експерта, традиційні стратегічні двосторонні відносини України та Росії важливіші за будь-який з інтеграційних проєктів.

Політолог, заступник директора Інституту країн СНД В. Жарихін спробував пояснити позицію Росії щодо питання асоціації України та ЄС, яка деяким здається надмірно жорсткою. «Нас запитують: чому Росія так жорстко реагує? А справа в тому, що є об'єктивні фактори, які не дозволяють нам розвивати співпрацю, ці фактори, зокрема – Угода про співробітництво між Росією і ЄС. Тоді виявилось, що інтереси постачальників і транзитерів узагалі не враховувалися, враховувалися тільки інтереси споживачів, тобто країн ЄС». На думку експерта, очевидно, що із середини 2000-х стає очевидним, що глобалізація має кластерну природу і протікає за допомогою таких структур як ЄС, як Митний союз. Однак включити Росію в такий кластер як ЄС неможливо, і тому Європа протистоїть Митному союзу. Елементом цього протистояння, на думку В. Жарихіна, є недопущення включення України до Митного союзу. Тому вибір української влади, звичайно, не випадковий. Але наскільки він раціональний – велике питання. Крім того, В. Жарихін зазначив, що економічна криза в Україні є неминучою, а вирішувати її влада країни буде, знову ж за допомогою Росії, взявши в заручники власне населення.

На думку В. Піроженка, члена експертної ради Фонду стратегічної культури, Брюссель втягує Україну в чужу геополітичну гру. Експерт упевнений – європейців не цікавить Україна, вони націлені на ринки Митного союзу. «Україна має намір з'єднати дві зони вільної торгівлі, і жорсткий тон Росії – це спроба пояснити українському уряду, що це неможливо. Тим не менш, Україна залишається на тих же позиціях, і це не можна списати на непорозуміння, це загальний план України і Брюсселя, який повинен дозволити ЄС отримати доступ до 170 млн споживачів Митного союзу. Тобто ЄС таким чином намагається подолати внутрішню кризу, а для цього їм необхідно фактично розвалити Митний союз. В ЄС розраховують на те, що РФ не піде на розрив коопераційних зв'язків з Україною, але у Росії немає іншого виходу, і сьогодні вона вже рве ці зв'язки, заміщаючи експорт з України». Що стосується економіки самої України, то В. Піроженко впевнений – доля її нелегка. «У разі взаємного відкриття ринків України та ЄС, торгівля буде йти тільки в односторонньому порядку з ЄС до України, оскільки Україні нічого запропонувати Європі. Європейські товари заповнять український ринок і просто знищать українського виробника», – вважає він.

У свою чергу директор Інституту політичного аналізу і міжнародних досліджень С. Толстов оцінює російсько-українські відносини дуже песимістично і вважає, що такого рівня відчуження між лідерами двох країн не було навіть у ті часи, коли Єльцин із Кравчуком вели переговори щодо роз-

поділу Чорноморського флоту. «Це повна відсутність точок дотику», – говорить експерт. Також некоректно назвав С. Толстов реакцію РФ на бажання України вступити в асоціацію з ЄС, і, на думку експерта, особливо це стосується висловлювань С. Глазьева.

«Від асоціації найбільшою мірою виграє прозахідна опозиція, – вважає С. Толстов. – Рейтинг Януковича на південному сході впаде, оскільки там не надто схвалюють євроінтеграцію, а коли почнеться неминуха економічна криза, то й на всій решті території країни теж звинуватять Януковича» (http://cis.org.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=511:2013-10-04-15-16-05&catid=16&Itemid=124 16.10.2013).

У разі підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом Росія шукатиме можливості економічного співробітництва з нашою країною. Таку думку висловив президент Центру економічного розвитку О. Пасхавер. «Після підписання Угоди Росія перестане показувати Україні свій гнів і почне шукати шляхи використання нашого нового становища», – сказав він. О. Пасхавер підкреслив, що незгода Росії з європейським вибором України ще більше стимулює її прагнення до ЄС. Крім того, каталізатором розвитку подій, на думку експерта, стала реакція керівництва Росії, що підтверджує, що це дуже важливий крок для України. Можливо, якби не така реакція, то в Україні не було б такої згоди щодо питання асоціації», – заявив він.

Говорячи про економічні вигоди підписання Угоди, президент Центру економічного розвитку передбачив загибель неконкурентних галузей української економіки і можливість дефолту, якого, за його словами, не варто боятися (<http://for-ua.com/economics/2013/09/24/132613.html> 24.09.2013).

Польський політичний експерт В. Конончук, який безпосередньо досліджує питання східних сусідів ЄС, висловив думку, що в разі підписання у Вільнюсі угоди, тиск Москви на Київ тільки зросте, оскільки російське керівництво вважає це перетином «червоної лінії» у зближенні України з Європою (<http://newsmax.com.ua/17053/posle-podpisaniya-assotsiatsii-s.html> 28.08.2013).

Незважаючи на всі погрозиливі заяви з боку Російської Федерації, серйозних ускладнень для України після підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом не виникне. Такий прогноз оприлюднив на сторінках соцмереж колишній віце-прем'єр-міністр РФ А. Кох. Він також зазначив, що подібні методи залякування застосовувалися Росією і на початку 90-х років щодо прибалтійських республік. Крім того, за даних умов, на думку російського экс-віце-прем'єра, власне сама Росія ніколи не буде прийнята до Євросоюзу (<http://nbnews.com.ua/ru/news/100252/> 22.09.2013).

Заступник генерального директора Інституту стратегічних досліджень Росії Т. Гузенкова висловила думку, що Угода України з ЄС допоможе Росії реформувати відносини з Україною для більш ефективної та адекватної взаємодії на міждержавному рівні. Т. Гузенкова переконана, що обговорювати питання про

підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом необхідно тверезо і без особливих емоцій. Крім того, експерт підкреслила, що політичні, економічні, гуманітарні кола в Росії не до кінця розуміють, яку політику проводити стосовно України після підписання Угоди про асоціацію Україна – ЄС. Т. Гузенкова зазначила, що Україна намагається всіма силами зберегти принаймні значну частину преференційного торгово-економічного режиму у взаємодії з Росією, а також із членами Митного союзу.

На сьогодні для Росії питання про те, що робити після здобуття Україною асоційованого членства в ЄС, є невизначеним і важким, вирішення цього питання ускладнюється певною системою відносин, що склалася протягом багатьох десятиліть між Україною і Росією, дану систему змінити дуже важко.

Факт підписання Угоди про асоціацію Україна – ЄС стане одним з найбільших геополітичних подій після розпаду Радянського Союзу та після «двох хвиль вступу цілої плеяди держав до Євроатлантичного блоку», – резюмує експерт Т. Гузенкова (http://news.liga.net/news/politics/906539evroassotsiatsiya_ukrainy_pomozhet_rossii_rossiyskiy_ekspert.html 4.10.2013).

На початку жовтня 2013 р. у мережі Інтернет з'явилася доповідна записка Міністерства економіки України, підготовлена для уряду України. Тема записки: «Аналіз перспектив розвитку коопераційних зв'язків між підприємствами України і країнами Митного союзу: Республіки Білорусь, Республіки Казахстан та Російської Федерації, з урахуванням укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС». За оцінками центральних органів виконавчої влади України, щодо перспектив розвитку коопераційних зв'язків між підприємствами України і країнами Митного союзу надані такі негативні прогнози:

– Укладення Угоди про асоціацію між Україною та ЄС потребуватиме внесення змін до контракту між «Нафтогазом України» і «Газпромом» шляхом підписання відповідних доповнень до нього, а також розробку норм і підзаконних актів для забезпечення адаптації законодавства України до норм ЄС. Тому підписання асоціації між Україною і ЄС матиме негативний вплив на співпрацю України і Російської Федерації в газотранспортному секторі. Частка експорту України товарів військового призначення в Російську Федерацію, за оцінками, становить до 20 % від загального обсягу. Незважаючи на впровадження політики, спрямованої на реалізацію програм заміщення імпорту для поступового зменшення виробничої залежності від України у військово-технічній сфері, Російська Федерація зацікавлена в збереженні кооперації з ОПК України в тих галузях, де створення аналогічних замкнутих циклів виробництва є справою віддаленої перспективи, а також у галузях, де існує можливість використання українських науково-технічних досягнень для розвитку російської ОПК. Підписання угоди про асоціацію з ЄС може істотно вплинути на подальший розвиток коопераційних зв'язків у галузі ОПК.

– Створення Митного союзу Республікою Білорусь, Республікою Казахстан та Російською Федерацією дало змогу спростити режим транспортуван-

ня вантажів залізничним транспортом через території цих країн. Як наслідок, це негативно впливає на обсяги транспортування вантажів через територію України. У першу чергу – це стосується обсягів вантажів, що транспортуються з Казахстану і Російської Федерації до країн Європи (Польщі, Чехії, Німеччини та Австрії), для яких використовується альтернативний українському напрямком перевезення вантажів через територію Республіки Білорусь.

– Підписання угоди з ЄС ще більше знизить обсяги транспортування вантажів через територію України. Переважна більшість українських авіабудівних підприємств співпрацюють із країнами Митного союзу, зокрема з Російською Федерацією і Республікою Казахстан.

– Співпраця між Україною і Російською Федерацією здійснюється в галузі розробки, виготовлення та експлуатації авіаційної техніки, а також авіаційних двигунів до них, взаємні поставки між Росією і Україною комплектуючих виробів та інших матеріальних ресурсів необхідних для створення авіаційної техніки в рамках коопераційних зв'язків здійснюються на підставі міжурядових угод та протоколів між нашими державами. Тому для більшості авіабудівних підприємств пріоритетним напрямом є подальша інтеграція й розширення коопераційних зв'язків із країнами Митного союзу, що позитивно вплинуло б на розвиток авіабудівної галузі України.

На думку експертів, відмова російських підприємств авіабудівної галузі від кооперації з українськими підприємствами може призвести до її занепаду й повного знищення. Можливі негативні наслідки через відповідну реакцію з боку Російської Федерації на підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС оцінюється Міністерством економіки України у більш ніж 20 млрд дол. США (<http://politiko.ua/blogpost9907730.09.2013>).

Отже, більшість експертів, спираючись на динаміку нинішніх російсько-українських відносин та враховуючи заяви представників керівних органів РФ, висловлюють переконання у високій імовірності жорсткої реакції Росії у випадку підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС. За прогнозами, найбільш вразливим у цьому контексті є енергетична, авіаційна сфери України, ВПК та сфера виробництва продовольчих продуктів.

Утім, враховуючи економічні інтереси самої Росії, фахівці висловлюють припущення, що санкції до України з боку Кремля в такому випадку матимуть тимчасовий характер без катастрофічних наслідків.

З іншого боку, намагання компенсувати іміджеві втрати від підписання Україною Угоди про асоціацію з ЄС можуть підштовхнути Москву діяти всупереч економічній доцільності і свідомо піти на певні економічні жертви з усвідомленням того, що втрати України будуть більшими.

Водночас здійснений урядом України аналіз можливих ризиків і втрат дає змогу з певною долею оптимізму зробити висновок щодо розробки керівництвом держави системи запобіжних заходів, спрямованих на мінімізацію негативних впливів і «вирівнювання» ситуації.

Правові аспекти

Е. Бусол, ст. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. юрид. наук

Конституционные преобразования системы правосудия в Украине

Одним из приоритетных заданий развития Украины, в соответствии с европейскими стандартами, является утверждение независимой судебной власти.

Эксперты предлагают свои рецепты реформирования судебной системы: упразднить Конституционный Суд Украины (КСУ), ввести институт выборных мировых судей, провести люстрацию. Подобные предложения по улучшению системы правосудия были высказаны на Международной конференции «Украинское правосудие – измерение в контексте европейских стандартов», проведенной 12 сентября текущего года и организованной Центром политико-правовых реформ при содействии Посольства Нидерландов и Департамента юстиции США. Так, К. Кломпенхауэр, посол Королевства Нидерландов в Украине, выразил такое мнение по данному вопросу: «Реформа юстиции и прокуратуры, а также внесение соответствующих изменений в Конституцию – необходимый критерий для подписания соглашения». На конференции, в частности, поднимался вопрос по президентскому законопроекту о внесении изменений в раздел Конституции Украины «Правосудие» в части усиления гарантий независимости судей.

Народный депутат от партии «Батьківщина» А. Яценюк на конференции признал, что оппозиция поддержала инициативу главы государства, однако отметил, что президентский законопроект имеет недостатки, хотя их не детализировал: «Вчитайтесь в законопроект: Devil is in the details». Вместе с тем политик заявил о необходимости ликвидировать Конституционный Суд и передать его функции Верховному Суду Украины (ВСУ). «Базовая норма украинской Конституции, которая определяет, что ВСУ является наивысшей инстанцией в судах общей юрисдикции, должна быть наполнена содержанием. Первым шагом к этому является ликвидация Конституционного Суда Украины», – такое мнение высказал оппозиционный лидер.

Член Конституционной Ассамблеи Н. Онищук, наоборот, считает, что КСУ нужно сохранить, но при этом повысить профессиональный уровень его судей. По его мнению, судьями КСУ должны быть только специалисты с ученой степенью в области права. К тому же необходимо ввести механизм индивидуальной жалобы, чтобы создать институт конституционного контроля, в том числе и за исполнением судебных решений. Н. Онищук не согласен с А. Яценюком и по поводу введения института выборности судей: «Мы должны признать,

что опыт стран Европейского Союза не позволяет говорить о выборности судей государственных судов. Эта практика не свойственна современному европейскому конституционализму». По его мнению, вместо этого в Украине стоило бы ввести институт выборных мировых судей. Это позволило бы разгрузить местные суды и сделать правосудие более общественно контролируемым.

Напомним, 5 сентября 2013 г. украинские парламентарии приняли в первом чтении, а 19 сентября 2013 г. – в целом законопроект от 26.02.2013 г. № 2399 «О внесении изменений в некоторые законы Украины относительно исполнения судебных решений», инициатором которого выступил Премьер-министр Украины Н. Азаров. Данный законопроект направлен на подпись Президенту Украины 24.09.2013 г. По мнению авторов, этот документ позволит решить вопрос погашения существующей задолженности по судебным решениям, ответственность за которые несет государство, а также согласует положения законов № 606-XIV «Об исполнительном производстве» и № 4901-VI «О гарантиях государства на исполнение судебных решений».

Инициированный Президентом Украины В.Януковичем законопроект «О внесении изменений в Конституцию Украины относительно усиления гарантий независимости судей» от 04.07.2013 г. № 2522а, который Верховная Рада Украины направила на рассмотрение (экспертизу) Конституционного Суда Украины 5 сентября 2013 г., был в итоге одобрен КСУ.

Согласно документу, предлагается внести в Конституцию Украины следующие изменения: предусмотреть в ч. 3 ст. 55 право каждого лица на справедливое и открытое рассмотрение дела в разумный срок независимым и беспристрастным судом, утвержденным законом.

Изменениями в ст. 85 и 125 предусматривается утвердить, что определение сети судов, их создание, реорганизация и ликвидация осуществляется путем принятия закона.

Изменениями к ст. 106, 126, 128 предлагается усовершенствовать порядок назначения и увольнения судьи. Предусматривается, что судья суда общей юрисдикции назначается на должность бессрочно Президентом Украины. При этом закрепляется, что решение главы государства о назначении судей или освобождении их от должности будут приниматься исключительно на основании и по представлению Высшего совета юстиции (ВСЮ).

Так как пятилетний срок, на который судья назначался на должность впервые, отменяется, то из Конституции Украины исключаются полномочия Верховной Рады Украины по избранию судей на должности и увольнения их с должностей.

Изменениями в ст. 122 исключается положение о сроке полномочий Генерального прокурора Украины.

Изменениями в ст. 125 предлагается наделить Верховный Суд Украины полномочиями по обеспечению одинакового применения норм законодательства Украины всеми судами общей юрисдикции.

Изменениями в ч. 3 ст. 126 предусматривается закрепить, что предоставление разрешения на задержание или арест судьи осуществляется ВСЮ по представлению Высшей квалификационной комиссии судей Украины.

Изменениями в ч. 5–7 ст. 126 осуществляется разграничение оснований для освобождения судьи от оснований для прекращения полномочий судьи, вводятся дополнительные основания для увольнения, а также изменяется порядок прекращения полномочий судьи КСУ в связи с окончанием срока, на который он был назначен.

Срок пребывания в должности судьи предлагается повысить до 70 лет.

Изменениями в ст. 127 предлагается повысить требования к лицам, которые могут претендовать на занятие должности судьи, а также устанавливается, что отбор кандидатов на должность судьи осуществляется на конкурсной основе.

Изменениями в ч. 2 ст. 128 предусматривается урегулировать порядок перевода судей, установить, что перевод судьи возможен только с его согласия, а перевод в суд высшей инстанции осуществляется исключительно на конкурсной основе.

Изменениями в ст. 129 перечень принципов судопроизводства дополняется принципом автоматизированного распределения дел между судьями.

Изменениями в ст. 131 предлагается изменить полномочия и состав Высшей рады юстиции, установив, что 12 из 20 членов будут составлять судьи, назначенные съездом судей Украины. Съезд адвокатов Украины и съезд представителей юридических вузов и научных учреждений назначает по два члена ВСЮ. По должности в состав ВСЮ будут входить Председатель КСУ, Председатель Верховного Суда Украины, председатель Совета судей Украины и Генеральный прокурор Украины. При этом предусматривается, что Генеральный прокурор Украины не участвует в голосовании при принятии Высшим советом юстиции решений относительно судей.

Заключительные и переходные положения законопроекта содержат нормы, направленные на решение организационных и других вопросов, которые возникнут в случае принятия соответствующего законопроекта и направлены, прежде всего, на недопустимость ухудшения положения судей и лиц, которые получили право на занятие должности судьи, в связи с изменениями отдельных положений Конституции Украины.

Согласно обнародованному решению КСУ, законопроект направлен на усиление гарантий независимости судей и в нем отсутствуют риски ограничения прав и свобод граждан. Законопроект, по мнению КСУ, также соответствует международным правовым стандартам.

Однако оппозиция заявила, что не будет поддерживать этот законопроект, и слово сдержала, отказавшись голосовать 10 октября 2013 г. за предложенные Президентом Украины В. Януковичем изменения в Конституцию Украины. По мнению оппозиции, под видом выполнения рекомендаций Комитета министров Совета Европы и Европейской комиссии «За демократию через право»

(Венецианской комиссии) усиливается зависимость судебной власти от президентской. «Оппозиция никогда за этот законопроект не проголосует ни при каких обстоятельствах», – заверил первый заместитель председателя парламентского Комитета по правовой политике В. Швец («Батьківщина»).

Первый заместитель председателя Комитета ВР по вопросам верховенства права и правосудия О. Махницкий (партия «Свобода») отметил, что президентским законопроектом предлагается выполнить две основные рекомендации международных организаций в части введения квоты судей в составе ВСЮ в размере 50 % + 1 и отмены положения о назначении судей впервые сроком на пять лет. «Однако президентский законопроект под выполнение этих требований заложил множество положений, которые не касаются выполнения рекомендаций Евросоюза», – такое мнение высказал О. Махницкий.

Основным отличием оппозиционного законопроекта от президентского является направленность первого на устранение от влияния на судебную власть главы государства и Верховной Рады. Предлагается установить, что судьи назначаются Высшим советом юстиции, который должен состоять из 15 членов, 10 из которых – представители судебной власти, а пять – назначаются парламентом. Предлагается также изменить механизм назначения (увольнения) судей и Генерального прокурора Украины. Некоторые эксперты называют даже опасными предложенные Президентом Украины изменения в Конституцию Украины относительно гарантий независимости судей. Они считают, что Президент Украины посягнул на независимость украинской судебной системы, и высказывают мнение, что при таких условиях украинские граждане могут окончательно потерять право на честное правосудие. Так, председатель правления Центра политико-правовых реформ И. Колиушко считает, что изменения в Конституцию Украины, предложенные Президентом Украины, усиливают зависимость судебной системы от власти, в частности Администрации Президента. Если на сегодняшний день давление на судей осуществляется оттуда манипулятивными методами, то после принятия изменений все эти методы будут узаконены, будут конституционными. «У Генерального прокурора не будет срока осуществления своих полномочий: как только служит Президенту Украины, то работает, как только негоден стал – уволить его немедленно», – объясняет И. Колиушко.

Научный консультант Центра И. А. Разумкова Н. Мельник отмечает, что Президент Украины получает исключительное право увольнять и назначать судей, решать все кадровые вопросы. В частности, это касается и судей Конституционного Суда Украины. Это существенно усиливает политическую зависимость судей от Президента Украины. «Законопроект не решает вопроса независимости судей. Когда судья решает дело, исходя из политической ориентации или поощрения, то нельзя говорить о справедливом судопроизводстве. А если судьи зависимы, то простые люди не защищены», – считает Н. Мельник.

Одновременно в Администрации Президента не видят опасностей в этом законопроекте, заявил советник главы государства А. Портнов, и считают, что он, наоборот, будет способствовать деполитизации процесса назначения судей, а Президенту Украины останутся исключительно «церемониальные функции».

Депутаты Партии регионов заявили, что президентский законопроект будет принят в начале 2014 г. Верховом непоследовательности назвал отказ фракций оппозиции голосовать за предложенные Президентом Украины В. Януковичем изменения в Конституцию Украины в сфере судоустройства, учитывая декларируемый данными политическими силами европейский вектор, народный депутат Украины, член депутатской фракции Партии регионов, заместитель председателя Комитета Верховной Рады по вопросам верховенства права и правосудия Д. Шпенюв. Он считает, что проект изменений в Конституцию Украины в сфере судоустройства, предложенный оппозиционными политическими силами, подан с нарушением требований Основного закона и не может быть принят в парламенте в нынешнем виде. «Оппозиционный законопроект предполагает внесение изменений в так называемую защищенную часть Конституции, в частности в XIII раздел («Внесение изменений в Конституцию Украины»). Проект изменений в данный раздел может вноситься либо Президентом Украины, либо как минимум 300 народными депутатами. В то же время под оппозиционным законопроектом стоит лишь 165 подписей». Он подчеркивает, что даже в том случае, если бы оппозиционеры собрали необходимые 300 подписей, принятие проекта изменений в Конституцию Украины требовало бы соблюдения чрезвычайно долгой и чрезвычайно сложной процедуры, которая может растянуться на долгие годы. В частности, на финальном этапе необходимо проведение всеукраинского референдума. Политик отмечает, что оппозиционный проект следовало бы отправить на экспертизу Венецианской комиссии. Также он должен получить вывод Конституционного Суда Украины. Все это тоже является достаточно непростым и небыстрым процессом. «Хочу отметить, что проект изменений в Основной закон, предложенный Президентом Украины В. Януковичем, уже прошел необходимые стадии предварительного рассмотрения, получив одобрение и от европейских экспертов. К тому же предложенные в нем новации отчасти учитывают и те предложения оппозиции, которые составлены на основе рекомендации Европы», – подчеркнул депутат.

Что касается самой Европы, то стоит отметить, что содокладчики Мониторингового комитета Парламентской ассамблеи Совета Европы по Украине М. Репс (Эстония) и М. де Пурбе-Лундин (Швеция) призвали все политические силы в украинском парламенте к скорейшему принятию поправок в Конституцию Украины, направленных на укрепление независимости судебной власти. На этом акцентировал внимание народный депутат, член парламентской фракции Партии регионов, председатель украинской делегации в ПАСЕ

И. Попеску, М. Репс и М. де Пурбе-Лундин отмечают, что принятие и эффективная реализация этих реформ очень важна в контексте предстоящего подписания Соглашения об ассоциации Украины с ЕС, подчеркивая, что подписание данного документа они решительно поддерживают. По словам И. Попеску, заявленное содокладчиками вселяет уверенность в том, что Соглашение об ассоциации Украины с ЕС будет подписано. По убеждению И. Попеску, это свидетельствует «о той поддержке, которую украинская власть в лице Президента, правительства, парламента и всего украинского народа имеет от представителей в Парламентской ассамблеи Совета Европы из разных стран, и прежде всего от представителей стран ЕС, с тем чтобы мы подписали Соглашение об ассоциации».

Несмотря на существующие политические разногласия, можно считать, что в сентябре 2013 г., наконец, завершился очередной этап развития процесса реформирования конституционных основ организации и деятельности судебной власти в Украине, поскольку Конституционный Суд Украины обнародовал свое заключение, которым признал проект закона Украины «О внесении изменений в Конституцию Украины относительно усиления гарантий независимости судей» соответствующим требованиям ст. 157 и 158 Основного закона.

Украинский парламент 10 октября 2013 г. принял постановление о том, чтобы принять за основу и в целом законопроект № 2522а «О внесении изменений в Конституцию Украины относительно усиления гарантий независимости судей», что является важным для дальнейшего реформирования судопроизводства нашего государства, его приближения к европейским стандартам, а также для выполнения условий подписания соглашения об ассоциации Украины с Европейским Союзом.

Подводя итоги, можно сделать вывод, что Украина уверенно идёт курсом приведения конституционного законодательства в соответствие с передовыми европейскими стандартами. Украинскому государству чрезвычайно важна позитивная оценка Совета Европы в вопросе реформирования судебной системы в Украине. Однако реформа юстиции, наряду с конституционными изменениями, должна включать в себя и действенность законов, то есть все граждане Украины должны получать реальный доступ к справедливому, прозрачному и независимому суду и в итоге иметь устоявшуюся практику исполнения судебных решений. Неоценимыми и чрезвычайно важными для судьбы государства в данном случае будут учет мнений экспертов, юристов, в том числе и зарубежных, по вопросам конституционного преобразования системы правосудия (*Матеріал підготовлено з використанням інформації таких джерел: Александрова А. Эксперты предложили свои рецепты реформирования судебной системы // Закон и бизнес. - 2013. - № 39 (1129). - 28.09-4.10; LB.ua (http://lb.ua/news/2013/09/23/228584_ukraina_vishla_finishnyu_pryamuyu.html); Novostimira ([---

23](http://www.novostimira.com.ua/news_</i></p></div><div data-bbox=)*

71202.html); *Судебно-юрідическая газета*(<http://sud.ua/news/2013/09/19/54767-prinyat-zakon-o-vnesenii-izmenenij-v-nekotorie-zakoni-ukraini-otnositelno-ispolneniya-sydebnikh-reshenij>); *Укппудпром*(http://www.ukrrudprom.ua/digest/Viktor_YAnukovich_poluchil_pravo_naznachat_sudey_po_giznenno.html); *Сайт Партии регионов* (<http://partyofregions.ua/news/524c0c4bc4ca42406f000052>; <http://poslezavtra.com.ua/verhovnaya-rada-rassmotrit-opasnyj-zakonoproekt-o-sudyax>).

Економічний ракурс

Н. Тарасенко, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Іноземні інвестиції в Україні: стан та перспективи

Покращення інвестиційного клімату в країні є одним із пріоритетів роботи української влади, заявив ще на початку року Президент В. Янукович. «Ми з вами добре знаємо, що без притягнення інвестицій ні про яку модернізацію практично говорити не можна», – зазначив він. Виходячи з цього, В. Янукович наголосив, що у 2013 р. «ми повинні створити режим максимально комфортного бізнес-середовища для залучення іноземних інвестицій і світового капіталу». Для цього Президент зобов'язав уряд привести Україну до сотні країн, які мають найлегші умови для ведення бізнесу, аби в найближчому майбутньому підприємці змогли реєструвати новий бізнес через Інтернет, кількість контролюючих органів зменшилася, як і тиск із боку державних органів.

За рейтингом Світового банку *Doing business*, у 2013 р. Україна посіла 137-ме місце із 185, піднявшись за останній рік на 15 позицій вище, порівняно із 152-м місцем у минулому році. Утім, до сотні ще далеко. Україна за сьогоднішнім рейтингом перебуває між Лесото та Філіппінами, коли її найближчі сусіди далеко попереду.

Як показує статистика, темпи зростання прямих іноземних інвестицій в економіку України знижуються. За перше півріччя 2013 р. їх обсяг становив 855,8 млн дол., водночас торік цей показник досяг 5,1 млрд дол. З деяких країн узагалі зафіксований відплив інвестицій, насамперед це стосується інвесторів із країн Європи.

Приплив прямих іноземних інвестицій в економіку України за підсумками 2013 р. може не перевищити 4 млрд дол., вважають аналітики ряду інвестиційних компаній. Таким чином, цей показник виявиться меншим від результатів 2012-го (6,013 млрд дол.) і 2011-го (6,480 млрд дол.), а крім того, він не

досягне заявленого експертами на початку 2013 р. прогнозного показника в 5 млрд дол.

Серед причин зниження інвестиційної активності експерти називають економічні проблеми Кіпру – найбільшого інвестора України, а також внутрішню стагнацію економіки країни. Так, керуючий партнер ІК Capital Times Е. Найман, оцінюючи поточну ситуацію з інвестиційною активністю, зауважив, що дані НБУ щодо прямих іноземних інвестицій показують скорочення даного показника в першому півріччі до 1,9 млрд дол. проти 2,8 млрд дол. в аналогічному періоді минулого року. Цьому сприяли проблеми на Кіпрі та стагнація української економіки, вважає Е. Найман.

Керівник аналітичного департаменту інвестиційної компанії Concorde Capital О. Парашій наголосив, що зниження прямих іноземних інвестицій є закономірним. «В умовах зарегульованої економіки та недостатньої захищеності приватної власності в країні відтік інвестицій виглядає цілком логічно. Тим більше, що якщо раніше в Україну “інвестували” олігархи, то на передвиборний період можна чекати, що і цей приплив зменшиться», – вважає він.

На думку експерта, сподіватися на зростання інвестицій не доводиться, що може позначитися на економіці негативним чином. «На інвестиції сподіватися не варто. Також малоймовірно, що Україна зможе вийти на зовнішні ринки. Ми прогнозуємо, що дефіцит рахунку поточних операцій буде на рівні 8 % ВВП на кінець року. Як у таких умовах буде розвиватися ситуація на валютному ринку, важко передбачити. Ми розглядаємо ймовірність шокового сценарію для гривні в другому півріччі», – зазначив О. Парашій.

За словами директора економічних програм Українського інституту публічної політики І. Газізулліна, тенденція до скорочення іноземних інвестицій в Україну проявилася ще років п'ять тому, а цього року на неї наклалися уповільнення української економіки, відсутність позитивних змін з інвестиційним кліматом, призупинення великої приватизації та невизначеність щодо перспектив підписання угоди про вільну торгівлю з ЄС та відновлення співпраці з МВФ. «Починаючи десь із 2009 р., відбувся різкий спад у надходженні інвестицій до України. До цього Україна залучала 7–8 млрд дол. інвестицій на рік. Під час кризи відбулося скорочення, і з того часу Україна залучає близько 4,5 млрд дол.», – говорить І. Газізуллін.

Експерт також нагадує про особливість іноземних інвестицій в Україні, пов'язану з переважанням у їх структурі коштів з кіпрських офшорів, які, фактично, є реінвестиціями українських фінансово-промислових груп, що свого часу виводили кошти на Кіпр.

Проблеми, що спіткали банківську систему цієї країни на початку цього року, відбилися і на українських «іноземних» інвестиціях, які «переміщуються з одних офшорних зон до інших». Але, за словами експерта, «фундаментальним чинником скорочення інвестицій є відсутність тривалий час позитивних новин щодо бізнес-клімату в Україні».

Експерти вже не перший рік говорять про несприятливий інвестиційний клімат в Україні. Цього року песимізм інвесторів наклався на уповільнення української економіки, яка скорочується вже чотири квартали поспіль. Падіння ВВП почалося в III кварталі 2012 р., коли українська економіка скоротилася на 1,3 %. У IV кварталі минулого року падіння пришвидшилося до 2,5 %. У I і II кварталах цього року український ВВП скоротився на 1,1%.

За результатами дослідження привабливості бізнес-клімату України в очах інвесторів, проведеного в березні поточного року Європейською бізнес асоціацією (ЄБА) за підтримки дослідницької компанії InMind, індекс інвестиційної привабливості України в I кварталі цього року залишився незмінним у порівнянні з показником кінця 2012 р. – 2,12 бала з п'яти можливих.

У рамках цього дослідження враховувалися думки 155 топ-менеджерів компаній, які входять до ЄБА. 85 % опитаних вважають, що жодних змін на краше не відбулося, що є найбільшим показником відсутності позитивних змін за всю історію вимірювання індексу, починаючи з 2008 р.

Цей показник розраховується як середнє арифметичне п'яти компонентів:

- Інвестиційний клімат в Україні (1,7 балів).
- Динаміка інвестиційного клімату: останні три місяці (2,1 бала).
- Очікувана динаміка інвестиційного клімату: наступні три місяці (2,3 бала).
- Вигідність інвестицій в Україну для нових учасників: наступні три місяці (2,2 бала).
- Інвестиційний клімат в основній галузі: наступні три місяці (2,3 бала).

Дослідники підкреслюють, що наведені вище дані для січня – березня поточного року абсолютно ідентичними значеннями IV кварталу 2012 р.

Серед негативних явищ в українському інвестиційному кліматі опитані особливо звернули увагу на істотний адміністративний тиск, критичну економічну й політичну ситуацію, корупцію та неефективність судової системи.

Як зазначила А. Дерев'яно, виконавчий директор ЄБА, «не дивно, що індекс інвестиційної привабливості України залишився на тому ж низькому рівні. Як це не було прикро, але системні проблеми ринку України не зникають і продовжують впливати, прямо і побічно, на настрої інвесторів. Зниження купівельної спроможності, обмежений доступ до кредитування, відсутність рівних умов для ведення бізнесу разом з потужним бюрократичним і адміністративним пресом на бізнес і несправедливістю судової системи – усі ці фактори знижують привабливість України для інвесторів. Певна кількість респондентів, поки що незначна, навіть вважає ці умови несумісними з процесом ведення бізнесу в нашій країні».

Закордонні та українські інвестори ще в березні попередили Кабмін, що якщо в Україні не буде вирішено питання корупції, вибірковості використання законів щодо контролю над бізнесом і надання податкових преференцій, потік грошей в українську економіку продовжить зменшуватися. Брак упевненості в захисті своїх капіталів і нестабільність ринку в Україні найчастіше відляку-

ють бізнес від приходу в країну, заявив заступник директора Європейського банку реконструкції і розвитку (ЄБРР) в Україні Г. Хатчінсон. Причиною нестабільності він назвав рейдерські атаки на бізнес, що, за його словами, серйозно ускладнює життя не тільки для підприємств, а й для держбюджету. Крім того, він наголосив, що корупція і вибірковий підхід при контролі бізнесу владою загрожують припливу інвестицій. «ЄБРР не буде надавати допомогу країні, якщо не буде вирішена проблема корупції», – наголосив Г. Хатчінсон.

Автори рейтингу IFC поділяють тривоги ЄБРР. (International Finance Corporation (IFC) [Міжнародна фінансова корпорація] – міжнародний фінансовий інститут, що входить у структуру Світового банку. Штаб-квартира організації розташована у Вашингтоні (США). Створена в 1956 р. з метою забезпечити стійкий приплив приватних інвестицій у країни, що розвиваються). Керівник роботи IFC в Україні О. Волошина говорить про активізацію податкової підтримки ряду секторів економіки і технопарків. Так, ще в середині минулого року Президент доручив Кабміну провести інвентаризацію всіх преференцій, але, за словами міністра доходів і зборів О. Клименка, процес триває. Плани про скасування всіх пільг були відображені і в проекті урядової програми активізації економіки на 2013–2014 рр., проте з фінальної версії документа ці наміри зникли.

У свою чергу глава Українського союзу промисловців і підприємців А. Кінах упевнений, що пільги – це тільки стимули для українського виробника, які використовуються й іншими країнами. На його думку, на тлі позитивних тенденцій зменшення податкових ставок та кількості податків, введення електронних звітів та автоматичного відшкодування ПДВ інвестклімат не покращується лише тому, що в країні захист права власності залишається незадовільним, як і робота правової системи, а також довіра до держави.

Експерти іноземних торгових представництв, зі свого боку, упевнені, що нинішня інвестиційна статистика – результат несприятливого поєднання декількох факторів, а не системної кризи української економіки. По-перше, ось уже 10 років у загальному обсязі іноземних інвестицій в Україну зростає частка інвестицій з Кіпру та інших офшорних зон. Якщо у 2005 р. частка кіпрських інвесторів, за якими в основному стоїть український і російський капітал, становила лише 12,2 % ПІІ, то в середині цього року вона зросла до 32,4 %. Однак у 2013 р., після кризи на Кіпрі і обмежень на рух коштів в її фінансовій системі, а також на тлі невтішних прогнозів щодо майбутнього кіпрської економіки приплив інвестицій звідти сповільнився. За перше півріччя він становив лише 653,4 млн дол. проти 4629,6 млн дол. роком раніше. Саме на Кіпр припадає 98 % падіння темпів зростання інвестицій в Україну.

Падіння інвестицій спостерігається і з Швейцарії. «На Швейцарію вплинула глобальна політика по боротьбі з відмиванням грошей. Там тепер проявляють

пильну увагу до осіб з пострадянського простору», – пояснює Д. Осипенко, керуючий партнер Caprio Group, що консультує з питань офшорного інвестування.

Тим часом посилюється приплив коштів в Україну з Британських Віргінських островів. За перше півріччя 2013 р. звітні було вкладено в нашу країну 534 млн дол., зростання становило 28 %. Щоправда, за словами Д. Осипенка, говорити про пряме перетікання коштів з Кіпру на острови не можна. «Мене самого здивував такий ріст, адже Британські Віргінські острови – найчистіший офшор, а Кіпр не є офшором, і там використовувалися інші схеми. Хоча інвестувати з території Британських Віргінських островів дійсно зручно», – говорить експерт.

Однак існує й реальний вплив коштів з України: за січень – червень 2013 р. з нашої країни пішло 152 млн дол. до Німеччини і 205 млн дол. до Австрії, у 2012 р. французи вивели з країни 465 млн дол.

Утім, коріння цієї тенденції зарубіжні експерти бачать у погіршенні інвестиційного клімату в усьому світі. Так, у липні Міжнародний валютний фонд знизив прогноз зростання світової економіки до 3,1 % у зв'язку з тим, що країни, які розвиваються, перестають бути локомотивами зростання. А це відбивається на кожному українському підприємстві. «Українська економіка досі у великій мірі залежить від експорту корисних копалин і сталі. Коли доходи в цій сфері падають, тоді всі відчувають негативний вплив через спад прямої рентабельності», – нагадує торговий радник Посольства Австрії в Україні Г. Постль.

Водночас найважливішим фактором уповільнення динаміки інвестування є те, що багато потенційних інвесторів очікують підписання угоди про асоціацію між Україною і ЄС. За словами Х. Зукоскі, президента Американської торговельної палати в Україні, «коли мова йде про перспективи інвестування в Україну, одним з основних критеріїв для прийняття рішення залишається питання про ринки, до яких Україна буде мати доступ у майбутньому». Він упевнений, що як тільки угода про асоціацію набере чинності, Україна отримає незаперечну перевагу, яка в поєднанні з іншими сильними сторонами дасть змогу істотно поліпшити інвестиційну привабливість країни. «Великі корпорації іноді виділяють кошти для інвестування навіть у ризикові зони», – зазначає Х. Зукоскі. А серед відлякуючих факторів, на його думку, залишається ситуація із захистом прав інтелектуальної власності, адже в червні США оголосили Україну «піратом № 1».

Після підписання Угоди про асоціацію з Євросоюзом економіка України докорінно зміниться, як сталося свого часу в Польщі, прогнозує аналітик Інституту світової економіки Петерсона А. Аслунд. «Це буде повна трансформація української економіки, на кшталт того, що ми бачили в Польщі. Економіки цієї країни та України – не лише сусідські, вони також – дуже схожі. Наприклад, Польща увійшла до німецького ланцюга постачань і через це її ВВП потроївся порівняно з 1990 р.», – зазначив експерт. За його словами, асоціація принесе Україні вільний доступ до великого європейського ринку та велику

програму реформ, підтриману 60 державами Європи. «Вигода буде величезна. Це означає, що Україна, нарешті, отримає вільний доступ до великого європейського ринку. Це значить також, що Україна отримає велику програму реформ, підтриману 60 державними агенціями європейського регіону. Вони співпрацюватимуть з українськими державними органами, щоб реформувати їх та надати їм поштовх для ефективної діяльності», – вважає А. Аслунд.

На його думку, європейські інвестиції підуть у пріоритетні галузі української економіки і Україну чекає економічний підйом. «Ми зможемо побачити, що українські компанії стануть супідрядниками з європейськими. Буде видно, що європейські компанії робитимуть більше прямих інвестицій в Україну, і це дійсно зможе трансформувати вашу економіку. Це буде не сталь чи хімікати, а набагато більше виробничих товарів та послуг. Я думаю, IT-сектор України зросте надзвичайно, триватиме розвиток аграрного сектору. Виробництво продуктів харчування буде рухатись у бік технічного ускладнення», – підсумував експерт.

Підписання угоди про асоціацію та зону вільної торгівлі між Україною і Європейським Союзом збільшить кількість інвестицій американських компаній в економіку України, заявив посол США в Україні Д. Пайетт. «Підписання угоди про асоціацію буде надзвичайно важливим фактором, який матиме вплив на американські компанії, і бізнес почне інвестувати в Україну. Це буде гарний сигнал для бізнесу», – сказав посол. При цьому він додав, що багато американських компаній зацікавлені інвестувати та вести бізнес в Україні.

З іншого ракурсу бачить ситуацію з припливом іноземних інвестицій лідер громадського руху «Український вибір» В. Медведчук. Він переконаний, що договір про зону вільної торгівлі з Європейським Союзом призведе до зменшення припливу інвестицій в Україну, про що написав у своєму блозі. «Потік райдужних прогнозів щодо майбутнього України в зоні вільної торгівлі з ЄС не вичерпується, перетворюючись у фантастичні очікування. На Ялтинському форумі Президент В. Янукович озвучив плани щодо потенційної можливості залучити в українську економіку 500 млрд дол. іноземних інвестицій. Щоб усвідомити масштаб амбіцій, нагадаю, що за всі 22 роки незалежності України обсяг прямих іноземних вкладень не досяг і 60 млрд дол.», – зазначає В. Медведчук.

Водночас Прем'єр-міністр М. Азаров, не вдаючись у конкретику, пояснив сміливі прогнози Президента тим, що угода з Євросоюзом дасть поштовх розвитку вітчизняних високотехнологічних галузей і появи іноземних підприємств. «До подібних прогнозів ще можна було б поставитися серйозно, якби Україна не мала досвіду відкриття ринків і відмови від державної протекції. Але ж ми це вже проходили. Давайте згадаємо, як наша країна вступала до СОТ, і що відбулося після цього. З моменту ратифікації договору темпи приросту іноземних інвестицій неухильно знижуються.

Справа в тому, що одним з найважливіших стимулів для приходу інвестора в країну є якраз перепона для імпорту. Побудувати підприємство на місці

і продавати товар без митної націнки вигідніше, ніж ввозити готову продукцію зі своїх заводів, що знаходяться в інших країнах. Цей принцип працює завжди і скрізь, якщо є місткий внутрішній ринок. Як, наприклад, в Україні – країні із 46-мільйонним населенням. Іноземні компанії, які створюють своє виробництво на місці (навіть з мінімальною часткою локалізації), отримують більше переваг, ніж компанії, які торгують імпортом. Так, спочатку іноземні товари починають вироблятися безпосередньо в тій країні, в якій планується їх продавати.

У цьому сенсі договір про Зону вільної торгівлі з ЄС не сприяє, а, навпаки, усуває важливий стимул для припливу інвестицій. Навіщо відкривати фабрику в Україні, якщо ту ж продукцію можна безмитно завезти, скажімо, з Італії чи Хорватії? Тим більше що створення нового виробництва – це завжди ризик. Без загороджувальних мит ризикувати немає ніякого економічного сенсу», – підкреслив В. Медведчук.

За його словами, дійсно серйозним стимулом для залучення інвесторів був би вступ України до Митного союзу з Росією, Білоруссю і Казахстаном. У такому випадку Україна стала б частиною торгово-економічного простору, де без митних зборів, квот та інших обмежень можна бути присутнім на ринку сумарною місткістю більше 215 млн споживачів. Це був би серйозний аргумент для західних компаній, до яких апелюють Президент і Прем'єр-міністр, розраховуючи на інвестиції. «Є, утім, ще один варіант. В очах інвесторів аргументами на користь відкриття виробництва може бути також вартість робочої сили, низькі стандарти у сфері захисту екології та мінімальні податки. Це африканський шлях, але я не думаю, що нам слід конкурувати на цьому полі», – додав В. Медведчук.

Утім, поки інвестиції падають, інвестиційний клімат в Україні поліпшується. Як уже зазначалося, у 2013 р. Україна зросла в рейтингу Doing Business на 15 пунктів, до 137-го місця. За даними авторів рейтингу, Україна в цьому році увійшла до першої трійки країн, «що продемонстрували значні поліпшення в полегшенні ведення бізнесу за останній рік», і зайняла перше місце в регіоні Східної Європи та Центральної Азії. Це відчувають і торгові представництва: наприклад, Х. Зукоскі зазначає «стабільну і позитивну динаміку поступового вдосконалення законодавства у митній і податковій сферах». Зокрема, він високо оцінив прийнятий у липні закон про контроль трансфертного ціноутворення, що ґрунтується на міжнародних принципах. Це перший нормативний акт, який передбачає механізм боротьби з виведенням прибутку підприємств в офшорні зони і країни з низьким рівнем оподаткування. «Однак тепер потрібно дочекатися його належного виконання», – говорить торговий представник.

Водночас ще багато проблем залишаються невирішеними. Зокрема, це стосується регуляторної політики, судової, митної та податкової систем. Але, за словами президента Торгово-промислової палати Італії в Україні М. Карне-

вале, головна проблема – не в законах, а в ментальності громадян. «Тільки коли громадяни України звикнуть платити податки, відкрито працювати з партнерами, тоді можна буде говорити про зміни інвестиційного клімату. В Італії перше питання на зустрічі представників двох підприємств буде: який ваш річний оборот? А в Україні це чомусь конфіденційна інформація», – зауважує М. Карневале.

Експерти сходяться на думці, що ті інвестори, які вже нині, не очікуючи подальшого поліпшення бізнес-клімату, вкладають гроші в Україну, отримують величезні переваги. Адже, за словами Г. Постля, український ринок нині перебуває в так званому стані *catch-up phase*, тобто в нього потрібно багато інвестувати, щоб підвищити конкурентоспроможність, задовольнити попит покупців і т. ін. При цьому компанії, які почали тут працювати раніше, фактично створюють для себе споживачів, які продовжать працювати з ними й надалі. Через кілька років наша країна може стати набагато більш привабливою для бізнесу, але переманити до себе клієнтів буде набагато складніше.

Серед іноземних інвесторів, які вже нині, не побоюючись тимчасових труднощів, вкладають гроші в українську економіку – американська Horizon Capital і голландський банк розвитку FMO, які проінвестували виробника клінкеру «Керамейя», французька Air Liquide, яка будує в Єнакієвому установку з розділення повітря, Beten, що ризикує вкладати в українські альтернативні джерела енергії, азербайджанська Socar, що активно розвиває мережу заправок преміум-класу, німецький Bayer, який реалізує проекти з популяризації нових агротехнологій, австрійський Dunarack, що готує упаковку для вітчизняного АПК, і багато інших.

Треба зазначити, що Міжнародна фінансова корпорація (IFC) у 2013 фінансовому році (липень 2012 – червень 2013) інвестувала в 11 проєктів у різних секторах економіки України 300 млн дол., що вдвічі більше, ніж роком раніше, повідомила прес-служба корпорації.

Зокрема, за вказаний період IFC виділила близько 200 млн дол. вітчизняному аграрному сектору. Так, фінансування залучили найбільший виробник курятини «Миронівський хлібопродукт», датський виробник м'ясної продукції з активами в Україні Axzon, найбільший виробник цукру агрохолдинг «Астарта» і великий виробник томатної пасти компанія «Агроф'южн».

Крім того, корпорація виділила кредит торгівій мережі супермаркетів і гіпермаркетів «Ашан», а також профінансувала пакет боргового фінансування на суму 85 млн дол. для власника української мережі автозаправних станцій компанії «Галнафтогаз».

Таким чином, Україна посіла третє місце за обсягом інвестицій від МФК серед країн Європи та Центральної Азії. У цілому, корпорація проінвестувала в цей регіон у 2013 фінансовому році 4,5 млрд дол.

Тож, незважаючи на те, що чистий приплив прямих іноземних інвестицій в Україну в січні – червні 2013 року становив 224 млн дол., що порівняно з

аналогічним періодом 2012 р., коли іноземними інвесторами в економіку України було вкладено 3,2242 млрд дол. прямих інвестицій, менше в 14 разів, варто сподіватися на те, що уповільнення припливу інвестицій в Україну вже через кілька місяців може змінитися новим сплеском – коли буде підписано Угоду про асоціацію з ЄС, а вітчизняний бізнес навчиться працювати без Кіпру. На думку міністра доходів і зборів України О. Клименка, «через рік-два ми увійдемо в першу сотню країн за легкістю ведення бізнесу. Ми бачимо проблеми і працюємо над ними».

Нагадаємо, що обсяг унесених з початку інвестування в економіку України прямих іноземних інвестицій на 1 липня 2013 року становив 55 млрд 318,2 млн дол. З країн ЄС унесено 42 млрд 819,9 млн дол. інвестицій (77,4 % загального обсягу акціонерного капіталу), із країн СНД – 4 млрд 370,7 млн дол. (7,9 %), з інших країн світу – 8 млрд 127,6 млн дол. Загалом інвестиції надійшли зі 138 країн світу. У розрахунку на одну особу населення інвестиції становлять 1218,1 дол.

До десятки основних країн-інвесторів, на які припадає понад 82 % загального обсягу прямих інвестицій, входять: Кіпр – 17 млрд 928,5 млн дол., Німеччина – 6 млрд 165,3 млн дол., Нідерланди – 5 млрд 376,1 млн дол., Російська Федерація – 3 млрд 822,7 млн дол., Австрія – 3 млрд 196,3 млн дол., Велика Британія – 2 млрд 697,2 млн дол., Віргінські Острови (Британія) – 2 млрд 418,4 млн дол., Франція – 1 млрд 808,4 млн дол., Швейцарія – 1 млрд 183,1 млн дол. та Італія – 1 млрд 122,7 млн дол.

Обсяг прямих інвестицій з України в економіку країн світу на 1 липня 2013 р. становив 6 млрд 540,4 млн дол., у т. ч. у країні ЄС – 6 млрд 53,7 млн дол. (92,5 % загального обсягу), у країні СНД – 391,3 млн дол. (6,0 %), в інші країни світу – 95,4 млн дол. (1,5 %). Прямі інвестиції з України здійснено до 48 країн світу, переважна їхня частка спрямована до Кіпру (88,9 %).

Партійна позиція

О. Симоненко, наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. політ. наук

Нові «Демократи» та їх перспективи в прогнозах аналітиків

Народні депутати України, колишній голова Дніпропетровської обласної організації партії «Фронт змін» А. Павелко та колишній голова Київської обласної організації «Фронту змін» В. Полочанінов повідомили 7 жовтня про створення нової партії. Про це поінформували в прес-службі А. Павелка.

За цією інформацією, А. Павелко вважає, що люди з «Фронту змін», ліквідованого цього літа шляхом об'єднання з «Батьківщиною», могли вступити в «Батьківщину»¹ ще чотири роки тому, але вибрали «партію нового типу».

«Партії в Україні будувалися зверху: тільки маючи хороші стосунки з лідером, можна було досягти партійного кар'єрного зростання. А «Фронт змін» був спроектований як інкубатор для просування кращих людей нагору. Саме тому ці самостійні люди на місцях не бачать для себе можливості бути поглинутими «Батьківщиною», – пояснив А. Павелко.

Нагадаємо, у червні цього року з'їзд «Фронту змін» А. Яценюка ухвалив рішення про самоліквідацію і об'єднання з «Батьківщиною». Водночас В. Полочанінов зазначив, що ситуація з об'єднанням показала, що переважна більшість «фронтників» «не бачать себе в партії старого типу». «Ми сподівалися на посилення наших кращих сторін, а замість цього потрапили в болото. Стратегія поведінки в болоті – не ворухися, тоді повільніше потонеш. Для нас це неприйнятно», – сказав В. Полочанінов.

За даними прес-служби, А. Павелко і В. Полочанінов збираються об'їхати регіони України і переговорити з колишніми «фронтниками». Усіх незгодних з поглинанням «Батьківщиною» вони запрошують до створення нової партії. Вона вже зареєстрована і називатиметься «Демократи». Обидва депутати готові поміняти назву після обговорення з потенційними союзниками. А. Павелко додає, що бренд ФЗ А. Яценюк зареєстрував на себе. Таким чином, нова партія хіба що запозичить корпоративний колір – зелений. Незадоволені А. Яценюком депутати запевняють, що фінансуватися партія також буде за логікою «Фронту змін» – знизу вгору.

За словами А. Павелка, рішення про ліквідацію «Фронту змін» деморалізувало команду «фронтників». Депутат зазначив, що, виходячи з цього, він вже звернувся з відкритим листом до экс-глави «Фронту змін» А. Яценюка, у

¹ Нагадаємо, у червні цього року з'їзд «Фронту змін» А. Яценюка ухвалив рішення про самоліквідацію і об'єднання з «Батьківщиною».

якому йдеться про те, що «фронтовики» не можуть відмовитися від принципів цієї політичної сили. «Шановний Арсеній Петрович, ми повинні визнати помилкою ліквідацію “Фронту змін” і зберегти нашу політичну команду. Для цього ми пропонуємо створити нову партію – правонаступницю “Фронту змін”. При цьому вважаємо за необхідне будувати партнерські відносини з усіма опозиційними силами і в першу чергу з “Батьківщиною” в рамках єдиної демократичної коаліції», – ідеться в ньому.

Лист підписали экс-голова дніпропетровської обласної організації «Фронт змін», депутат В. Полочанінов, депутат А. Павелко, голова Запорізької облорганізації «Фронт змін» Е. Гугнін, голова Чернігівської облорганізації «Фронт змін» О. Нерета, голова Дніпропетровської міськорганізації «Фронт змін» К. Примаков. За словами авторів листа, вони «вимагали від керівництва фракції “Батьківщина” припинити ліквідацію “Фронту змін” і зайнятися реальною опозиційною роботою».

«“Фронт змін” – це не порожній паперовий тренд. Це понад 20 тис. членів партії, майже 3 тис. з яких у 2010 р. стали депутатами місцевих рад. Майже всі встояли перед владним батою і пряником і не зрадили своїх виборців», – сказав нардеп і додав, що «Фронт змін» створювався не як «партія вождя». «Ми звикли обговорювати всі ключові рішення, слухати і чути один одного. Всі програмні документи народжувалися тільки в результаті широкої внутрішньопартійної дискусії», – заявив А. Павелко.

Позицію А. Павелка розділив нардеп В. Полочанінов. Він підкреслив: «Люди, приходячи у “Фронт змін”, не тата з мамою шукали, вони шукали одnodумців».

В. Полочанінов повідомив, що новостворена політсила не братиме участь у будь-яких виборах до 2017 р., крім парламентських виборів. За його словами, це буде опозиційна сила, яка підтримає єдиного кандидата від опозиції на наступних президентських виборах.

Також вони заявили, що готові до навішування ярлика «тушки». «Давайте, вішайте ярлики, супер! Найпопулярнішою тушкою ХХ ст. був Уїнстон Черчілль, але англійці пишаються ним», – зазначив В. Полочанінов. У свою чергу А. Павелко додав, що «час і дії руйнують будь-які ярлики».

Водночас із цілями та ідеологією поки все неоднозначно. Депутати наголошують на необхідності сформувати кращу владу зі справжніх фахівців. За їхніми словами, контрольною точкою повинен стати 2017 р., коли відбудуться парламентські вибори.

Варто зауважити при цьому, що 11 жовтня з фракції виключили А. Павелка, що пройшов у Верховну Раду за списком «Батьківщини», хоча, як повідомляють ЗМІ, сам він виходити з фракції не планував. Офіційна причина звучить таким чином: «за зраду інтересів народу України та систематичне невиконання рішень фракції щодо голосувань з питань порядку денного Верховної Ради України».

У свою чергу А. Павелко пояснив, що причиною його виключення з фракції «Батьківщина» є його прагнення створити власний політичний проєкт. «Арсеній Яценюк не схотів поговорити напряду зі мною щодо питань, які я виклав йому відкритому листі. Рішення про виключення з фракції вперше в історії Верховної Ради ухвалили через те, що хтось чогось не відчуває, і що є якісь підозри», – підкреслив А. Павелко.

Сам А. Яценюк ніяк не коментував те, що 11 жовтня депутата А. Павелка виключили з фракції «Батьківщина». Новоспечені партійці тепер готують «нову опозиційну стратегію дій», бо попередня, на їхню думку, виявилася не-ефективною. «Тюремне ув'язнення Юлії Тимошенко фактично паралізувало опозиційний табір. Керівництво опозиції зайнято виключно внутрішньо-партійними процесами і боротьбою за лідерство, втративши реальний зв'язок із суспільством», – ідеться в документі.

Виключення з фракції «Батьківщини» двох депутатів прокоментували для радіостанції «Голос Столиці» нардеп В. Яворівський і політолог Д. Богуш.

В. Яворівський: «Справа в тому, що сьогодні і Україна, і «Батьківщина» переживають не прості часи. Ми чекаємо рішення щодо Юлії Тимошенко, вирішується доля України. Я не радикал, але фракція має бути чистою і єдиною. До речі, Сергієнко – це тесть, а Павелко – його зять. Виявляється, що Павелко вже давно готує там якийсь утворення нової партії, ходить і агітує. Виключивши цих двох людей, ми, «Батьківщина», стали чистішими».

Д. Богуш: «Просто проти кожного депутата з опозиції йде дуже потужна робота, тиск різних органів, і деякі витримують, а деякі ні. Я ще знаю, що Павелко, крім усього, збирав групу депутатів, яка повинна була б голосувати в унісон з владою. Вони «підривною діяльністю» займалися. Це очищення дуже хворобливе, воно, звичайно, б'є по Яценюку, адже виходить, що більшість «тушок» – із його політсили. Але, мені здається, що з його людьми і працюють жорсткіше».

«В Україні найпопулярніші партії – лідерського типу, люди не читають програм», – зазначає політолог П. Кругляковський. «Але, враховуючи величезний попит на нові обличчя (49 %, згідно з травневим опитуванням Фонду «Демократичні ініціативи». – Ред.), колишнім фронтовикам потрібно запропонувати суспільству щось нове і нестандартне. Тоді за ними підуть», – підсумовує експерт.

Віце-спікер Верховної Ради, заступник голови ВО «Свобода» Р. Кошулинський заявив, що чинна українська влада руками нової політичної партії, яку планують заснувати экс-члени «Фронту змін», готує боротьбу проти опозиції напередодні президентських виборів 2015 р. Віце-спікер парламенту заявив, що не вірить у майбутнє цього проєкту: «Створення нової партії – технологічний прийом. Юридично, можливо, її створять, але на практиці ідея навряд чи запрацює. Сьогодні в Україні понад 200 партій – враховуючи високу нішеву та ідеологічну конкуренцію, створювати щось нове дуже важко».

За його словами, у майбутньої партії поки що немає ні команди, ні ідеології, а нова політична сила – це об'єднання людей з певною ідеєю і мотивацією. «Очевидно, створення нової партії – заготівля для боротьби з опозицією. Сьогодні проти кожного з опозиціонерів використовують різні технології. Причина – влада розуміє, хто б з них не вийшов у другий тур президентських виборів, він переможе Януковича», – переконаний політик.

Віце-спікер зауважив, що на кожного опозиційного лідера чинна влада шукає компромат: «На Кличка намагаються тиснути тим, що він нібито не проживав на території України останні 10 років, і тому не може бути обраний президентом. У випадку з О. Тягнибоком – це іміджеві спекуляції, начебто дорого будинку або дорогого автомобіля. З Яценюком – це розкол у його партії і фракції». «Ці технології застосовують зараз, тому що застосуй влада їх пізніше, українці зрозуміють, що це передвиборча війна з конкурентами. Поки що вибори далеко, люди сприймають все за чисту монету», – резюмував Р. Кошулинський.

А народний депутат В. Яворівський загалом називає смішним бажання створити нову партію в нинішніх умовах. Він повідомив, що йому також пропонували купити партію за 1 тисю дол., однак він цього не зробив.

На сьогодні, за інформацією «Коментарів», у самій групі «демократів» намітилися серйозні суперечності. «Ще недавно “мотором” групи депутатів-відступників у “Батьківщині” називали дніпропетровське тріо нардепів Павелко-Сергієнко-Дзензерський, до яких приєднався В. Полочанінов, що є головним “фронтовиком” Київської області. Однак тріо, схоже, у найбільш відповідальний момент перетворилося на дует. З головним “фронтовиком” Дніпропетровської області А. Павелком та його тестем Л. Сергієнком все зрозуміло. Їх результат у першу чергу пов'язаний з наявністю на посту глави дніпропетровського обласоередку “Батьківщини” тітки Ю. Тимошенко А. Ульяхіної, що поставило хрест на теоретичних шансах вкрай амбіційного Павелка стати керівником об'єднаної обласної партійної організації. У той самий час Д. Дзензерський, якого називали потенційною “тушкою”, зберігає мовчання з приводу “Демократів”. Подейкують, що він нібито вирішив поки що залишитися у “Батьківщині”, – зазначає журналіст видання Д. Качура. У своєму блозі він наголосив на тому, що внутрішній розбрід і хитання в неструнких лавах «кишенькових демократів» тільки підкреслює кадрову проблему: «Людей, готових у потенціалі сформувати кістяк фракції в парламенті, можна порахувати на пальцях однієї руки. Тому Павелку належить домовлятися з «тушками» на кшталт Р. Стаднійчука та В. Немилостивого або навіть із «тушками»-першопрохідниками Табаловими. Звичайно, така компанія швидко зведе імідж фракції до нуля. Але іншого виходу у «демократів» з тим, щоб набрати потрібних 15 осіб, немає. Ще гірша ситуація з кадрами на місцях. Адже потрібно будувати нову політсилу. І створювати партію «демократів» у першу чергу будуть на осколках «Фронту змін» Дніпропетровської та

Київської об'єднань. Утім, серед тих, хто з тих чи інших причин на старті не увійшов до «Батьківщини» – экс-керівники Вінницької та Житомирської організацій «Фронту змін» С. Кудлаєнко та Г. Зубко. Щоправда, останній, схоже, переходить в «тушкований» проект не поспішає. Крім того, вступати в лави нової опозиційної сили відмовився голова Івано-Франківської міської організації ФЗ І. Прокопів; тягне з об'єднанням і головний тернопільський «фронтвик» Р. Заставний. Однак говорити, що ці місцеві партійні функціонери увіллються до лав «демократів» тільки через нелюбов до Яценюка передчасно.

Погано для «заколотників» і те, що вони все-таки не змогли зберегти розкручений бренд партії «Фронт змін». З його допомогою вони б не виглядали «тушками». Аргументація для них була б виграшною: ми, мовляв, були вірні партії до кінця. А от сам Яценюк її здав Турчинову.

Як відомо, ще не так давно потенційну «тушковану» фракцію хотіли «зв'язати» з Ю. Тимошенко. Звичайно, у перспективі «тушкам» простіше зберегти обличчя під вивіскою «За Юлю!». Але зараз все йде до того, що Ю. Тимошенко, «підтримувати» яку вони зібралися, вже скоро може залишити в'язницю. І цей, нехай досить наївний камуфляж, теж уже їм не допоможе», – підсумовує оглядач відділу «Влада» інформаційно-аналітичного порталу «Коментарі» Д. Качура.

Отже, у лавах опозиції назріває внутрішньопартійний конфлікт. А колишні керівники «Фронту змін», які не згодні з входженням партії у «Батьківщину», створюють нову політичну силу та обіцяють не конкурувати з партнерами по опозиції на київських і президентських виборах. Проте більшість аналітиків і політиків, у тому числі, скептично розглядають перспективи нового політичного проекту під робочою назвою «Демократи» (*Матеріал підготовлено за використанням таких джерел інформації: ForUm (<http://ua.for-ua.com>). – 2013. – 7.10; Коментарі (<http://ua.comments.ua>). – 2013. – 7.10; iPress (<http://ipress.ua>). – 2013. – 7.10; Кореспондент.net (<http://ua.korrespondent.net>). – 2013. – 8.10; Радіо Свобода (<http://www.radiosvoboda.org>). – 2013. – 7.10, 14.10; Експрес онлайн (<http://expres.ua>). – 2013. – 15.10; NEWSru.ua (<http://www.newsru.ua>). – 2013. – 11.10, 13.10; Голос столиці (<http://newsradio.com.ua>). – 2013. – 11.10).*

В об'єктиві – регіон

В. Пальчук, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. наук із соц. комунікацій

Рішення Львівської обласної ради як зелене світло для видобування сланцевого газу на заході України

Протягом поточного року точаться жваві дискусії навколо питання економічної, соціальної, правової та екологічної доцільності проведення масштабних робіт із промислового видобування сланцевого газу із застосуванням гідророзриву пластів на території України. Як відомо, переможцями конкурсу на розробку Олеської ділянки стала американська Chevron Ukraine B. V., Юзівської – англо-голландська Shell, Скіфської – консорціум на чолі з американською ExxonMobil (40 % оператор), Shell (35 %), австрійська OMV в особі румунської «дочки» Petrom (15 %) і НАК «Надра України» (10 %). Юзівська ділянка розташована в межах Харківської та Донецької областей, Олеська – Львівської та Івано-Франківської, Скіфська – глибоководний шельф Чорного моря. Англо-голландська Shell підписала операційну угоду з видобування сланцевого газу з українською компанією «Надра Юзівська». Сторони на умовах угоди про розподіл продукції будуть розробляти Юзівське родовище, запаси якого, за оцінками, становлять більше 4 трлн куб. Для порівняння, світове споживання газу становить, за різними оцінками, 3–3,3 трлн куб. за рік. Shell планує спрямувати на геологорозвідувальні роботи понад 500 млн дол., у цілому інвестиції компанії в проєкті оцінюються приблизно в 10 млрд дол.

У жовтні місяці поточного року епіцентром уваги громадськості щодо цього питання стало рішення депутатів Львівської обласної ради про погодження проєкту Угоди про розподіл вуглеводнів, які мають видобуватися в межах ділянки Олеська. 3 жовтня під час другого пленарного засідання IV сесії Львівської обласної ради депутати прийняли рішення «Про погодження проєкту Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться в межах ділянки Олеська, між державою Україна, компанією Chevron Ukraine B. V. та товариством із обмеженою відповідальністю “Надра Олеська”». Відповідно до цього рішення депутати погодили проєкт Угоди про розподіл вуглеводнів, які мають видобуватися в межах ділянки Олеська, а також визначили представників Львівської обласної ради до складу постійно діючої Міжвідомчої комісії з організації укладення та виконання угод про розподіл продукції.

Результат IV сесії Львівської обласної ради говорить про те, що між урядом і деякими політичними силами в представницькому органі області досяг-

нуто, поки що не відомого для більшого загалу громадян, компромісу з цього питання. Як відомо, представники більшості у Львівській обласній раді, зокрема ВО «Свобода», чинили опір щодо просування цього питання, посиляючись на екологічні загрози видобування сланцевого газу на території Львівщини. «Свобода» вимагала припинити «втручання будь-кого в надра області» без відповідної санкції місцевого органу самоврядування. З цією метою фракція й ініціювала звернення до Президента з проханням відновити конституційні права власності українського народу на надра, які надаються у користування. У документі вказується на те, що до складу міжвідомчої комісії з дослідження надр області мають входити представники органів місцевого самоврядування.

Що стосується позицій різних політичних сил у Львівській обласній раді під час голосування за проект Угоди про розподіл вуглеводнів, то вони неоднозначні у вирішенні питання можливості видобування сланцевого газу на території Львівщини. Так, представники НРУ та «Батьківщини» запропонували, що рішення облради має вступити в дію після внесення змін у законодавство. «Свободівці» закликали відкласти та доопрацювати сланцеву угоду. «Регіонали» однозначно заявили про підтримку питання. Незважаючи на такий плюралізм позицій у поглядах між політичними силами, за рішення прийняти проект Угоди видобутку вуглеводнів на території Олеської площі проголосували 66 депутатів. За це рішення від опозиційних сил проголосували фракції УДАРу та «Батьківщини». Проти ухвалення цього рішення виступила фракція ВО «Свобода» в повному складі.

Народний депутат України від ВО «Свобода», голова Комітету з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи парламенту І. Сех прокоментувала рішення сесії Львівської обласної ради тим, що депутатів облради «шантажем, примусом, батогами» змусили проголосувати за погодження Угоди щодо видобування сланцевого газу на Олеській площі.

Водночас ВО «Свобода» значні сподівання покладає на вирішення цього питання в площині широкого громадського обговорення, дискусій, які будуть надалі продовжуватися за підтримки облради. Так, голова Львівської обласної ради П. Колодій, підбиваючи підсумки громадського слухання щодо пошуку, розвідки та видобутку вуглеводнів на території Олеської площі, запропонував усі пропозиції, які були озвучені, скерувати на адресу голови робочої групи, яка створена при Львівській обласній раді. Вони будуть підсумовані, і їх Львівська обласна рада направить у Кабінет Міністрів України для внесення змін і пропозицій до проекту Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться в межах ділянки Олеська. Він, зокрема, наголосив: «Нашою метою сьогодні було почути думку широкого загалу з приводу порушеного питання, оскільки вона є важливою для прийняття відповідного рішення депутатами Львівської обласної ради на сесії щодо проекту згаданої Угоди».

На сьогодні існує ряд представників Львівської обласної ради, які висловлюють великі сумніви щодо доцільності ухваленої угоди. Зокрема, голова постійної комісії з питань екології, природних ресурсів та рекреації Львівської обласної ради, голова робочої групи з проведення економічного, юридичного, екологічного аналізу проекту Угоди про розподіл вуглеводнів, що планують видобувати у Львівській області, О. Балицький висловив сумнів: «Угода потрібна державі, але чи вона потрібна Львівщині?» За його словами, Угода потрібна Україні, але якщо наша держава йде в Європу, то вона повинна пропонувати нам енергозбереження та альтернативні джерела. На переконання депутата обласної ради, ця Угода пропонує не енергетичну незалежність, а загарбання території та екологічні наслідки.

Проте таку позицію деякі політологи розцінюють як не чітко артикульовану. «Для більшості громадської думки, сланцевий газ – це спосіб бути незалежним від Росії, тому аргументація “Свободи” не є однозначно прийнятною і їхня позиція потребує пояснення», – зазначив політолог А. Романюк. За його словами, якщо ВО «Свобода» знайде таке пояснення для громадської думки – тоді вони виграють, якщо ні – то частка тих, які готові голосувати за «Свободу», буде змінюватися.

Політолог радить цій політичній силі дати відповіді на критичні зауваження, які прозвучали у ЗМІ. За його словами, ВО «Свобода» повинна дати пояснення, чому вона виступає проти угоди.

Стороною, яка цілковито підтримує прийняття угоди, є уряд України. У червні 2013 р. Прем'єр-міністр М. Азаров розкритикував Львівську та Івано-Франківську обласні ради за зволікання з розробкою видобутку сланцевого газу. За словами міністра енергетики та вугільної промисловості України Е. Ставицького, прогнозований розмір інвестицій компанії «Шеврон» під час розвідки сланцевого газу у Львівській області становитиме 350 млн дол., а під час видобутку – понад 10 млрд дол. Свою підтримку щодо підписання угоди з компанією Chevron Ukraine B.V. щодо видобування сланцевого газу в межах Олеської площі надає Львівська обласна державна адміністрація.

Питання видобування сланцевого газу в Україні стало принциповим після невдалих спроб переговорів офіційного Києва з Москвою щодо ціни на російське блакитне паливо для України. Уряд України розраховує, що український сланцевий газ буде вдвоє дешевше палива, яке постачається «Газпромом». Експерти зазначають, що на даний момент про конкретну ціну говорити зарано, але власне українське видобування буде в будь-якому випадку вигідніше, ніж закупки в Росії. Прем'єр-міністр України М. Азаров в інтерв'ю телеканалу «Росія 24» заявив, що орієнтована собівартість 1 тис. куб. м сланцевого газу на скважині не має перевищувати 160 дол., а роздрібна ціна становитиме понад 200 дол. «Це конкурентна ціна для країни, яка дозволить промисловості не тільки вижити, але й успішно розвиватися», – підкреслив він. За його словами, запаси сланцевого газу в Україні становлять близько 4,5 трлн куб. м.

За оцінками М. Азарова, країні їх вистачить на 100–150 років. Ризики, пов'язані з видобуванням сланцевого газу (в основному вони пов'язані з екологією: технологія гідророзриву, що застосовується при видобуванні газу із сланцю, несе за собою загрозу забруднення води хімікатами), будуть зведені до мінімуму – за умови, що технології видобування не будуть порушені.

Тож ключовим питанням видобування сланцевого газу для України – є його собівартість, яка визначатиме у підсумку рентабельність проекту.

Утім, собівартість українського «сланцю» з'ясується тільки після початку його видобування. Так прокоментував питання економічної доцільності видобування сланцевого газу в Україні голова East European Gas Analysis М. Корчемкін. З іншої сторони, ціна російського газу настільки збільшена, що в українського палива є хороші шанси стати конкурентноспроможним.

Голова правління альянсу «Нова енергія» В. Боровик також зазначає, що видобування сланцевого газу в будь-якому випадку буде дешевше, ніж закуповувати його в Росії за поточними цінами. Експерт навів приклад Польщі, в якій одна із ділянок з видобування «сланцю» вже вийшла на стабільний видобуток і очікується її вихід на рентабельність через один-два роки.

Уточнимо, що на сьогодні США вже вийшли на собівартість видобутку сланцевого газу нижче 100 дол. за 1 тис. куб. м. У Європі собівартість становить близько 200 дол. Роздрібну ж ціну визначає ринок.

Якщо собівартість видобування сланцевого газу в Україні дійсно стане нижчою, ніж ціна «Газпрому», російська компанія, за оцінками експертів, втратить прибуток від продажу відповідних обсягів. Виходячи із діючої ціни та консервативного сценарію, втрати можуть становити близько 2,94 млрд дол.

При цьому Україні знадобиться близько десяти років, щоб відмовитися від газу з Російської Федерації. «Завдяки чому ми можемо відмовитися від російського газу. Перше та найголовніше – програма енергоефективності, стимулювання енергозбереження. Друге – власний видобуток газу. Потім видобуток альтернативних газів – метану, газу зі щільних піщаників і сланцевого газу», – такий прогноз озвучив В. Боровик.

Незважаючи на таку думку, більшість наукових експертів застерігає, що в Україні економічна доцільність цього проекту не вивчена та викликає великі сумніви. Академік НАН України, доктор економічних наук, экс-міністр економіки Б. Гаврилишин, наприклад, наводить такі дані: «У США товщина сланцевого пласта родовищ становить від 50 до 500 м і сланці мають високий вміст органічних речовин (до 40 %). Тут діяло близько 4,2 тис. свердловин, обсяг видобутку сланцевого газу у 2009 р. становив близько 48 млрд куб. Собівартість – 150–180 дол. за 1 тис. куб. м. Термін рентабельного “життя” свердловини – до одного року. Ситуація в Україні: товщина пласта – 0,5–3 м (що в 150 разів менше, ніж у США). Глибина залягання – 50–500 м. Вміст органічних речовин – до 20 %. При таких вихідних параметрах собівартість

видобутку сланцевого газу за технологією гідророзриву та підземної газифікації дорівнюватиме 500–900 дол. за 1 тис. куб. м».

Водночас у вирішенні питання видобування сланцевого газу з застосуванням гідророзриву пластів на території України не останню роль відіграє Верховна Рада. Як відомо, у жовтні поточного року парламент підтримав за основу законопроект № 3295-1 про відрахування місцевим бюджетам 10 % виторгу від продажу корисних копалин, видобутих у межах угоди про розподіл продукції. За відповідне рішення проголосувало 348 депутатів ВРУ. Згідно з документом, обласна рада, на території якої ведеться розробка корисних копалин, зможе отримати половину від цих 10 %, чверть суми отримає районна рада, ще чверть – сільрада. Законопроект пропонує виключити відповідні кошти з доходів загального фонду держбюджету та включити їх у місцеві бюджети розвитку. Чинна редакція Бюджетного кодексу передбачає спрямування коштів від реалізації частини видобутих вуглеводнів, які залишаються у власності держави, до доходів загального фонду Держбюджету.

Водночас автор законопроекту народний депутат Ю. Дерев'янка наголошує, що ст. 21 Закону України «Про угоди про розподіл продукції» говорить про те, що при використанні державної частки виробленої продукції повинні бути враховані потреби територій, на яких знаходяться передані у користування інвесторам ділянки надр. Таким чином, на його думку, сьогоднішнє бюджетне законодавство не передбачає отримання органами місцевого самоврядування надходжень від реалізації продукції, яка видобувається на їхній території. Тому він пропонує закріпити на законодавчому рівні механізм, який би усунув існуючі протиріччя та гарантував би територіальним громадам забезпечення їхніх інтересів.

Так, відповідно до Угоди про розподіл продукції між компанією Chevron Ukraine B. V. та Україною, частка держави передбачена фактично на рівні 17–40 %. У свою чергу, органи місцевого самоврядування, відповідно до документа, можуть отримати 10 % від зазначеної частки держави, тобто 1,7–4 % від загальної кількості прибуткових вуглеводнів. І цими коштами розпоряджатимуться обласні ради, у свою чергу, районні ради не матимуть жодних гарантій отримання коштів.

Тож у законопроекті народного депутата пропонується розподіляти кошти від реалізації частини видобутих вуглеводнів, що відповідно до угоди про розподіл продукції передаються органам місцевого самоврядування, у таких пропорціях: 50 % – обласній раді, 25 % – районній раді і 25 % – сільській (селищній) раді.

Також Ю. Дерев'янка пропонує внести зміни до Бюджетного кодексу, відповідно до яких ці кошти будуть спрямовуватися до бюджетів розвитку місцевих бюджетів області, району або села (селища).

Крім того, пропонується внести зміни до розділу VI «Прикінцеві та перехідні положення» Бюджетного кодексу, згідно з якими норми запропонова-

ного законопроекту будуть застосовуватися до всіх угод про розподіл продукції, які продовжують діяти після набрання ним чинності, незалежно від дати їх укладення.

Ряд депутатів також піддають жорсткій критиці й сам зміст Угоди про розподіл вуглеводнів. Зокрема, за словами того ж депутата ВРУ Ю. Дерев'янка, угодою не передбачено відповідальність компанії, яка видобуватиме сланцевий газ, за екологічні наслідки. Крім того, документ не передбачає механізмів захисту інтересів людей, які проживають на територіях, де цей газ видобуватимуть. «Те, що Львівська облрада підтримала Угоду в тій редакції, яку запропонував уряд призведе до того, що громади Львівської та Івано-Франківської областей, де видобуватимуть сланцевий газ, крім того, що зазнають великих ризиків забруднення навколишнього природного середовища, також будуть у подальшому взагалі позбавлені можливості впливати на будь-які зміни до неї і не зможуть захистити інтереси людей, які мешкають на території видобування сланцевого газу», – заявив Ю. Дерев'янку.

Як він пояснив, місцеві громади фактично не матимуть гарантій отримання навіть тих коштів, які передбачені цією Угодою, оскільки вони не є сторонами Угоди й чинне законодавство не захищає їхніх інтересів. При цьому вони не будуть отримувати податки за користування землею і за використання природних ресурсів, які освоюватимуть інвестори в процесі видобування сланцевого газу. Тобто вони будуть позбавлені тих прямих доходів, які завжди були основою для формування дохідної частини бюджету кожної маленької місцевої громади, – пояснив народний депутат.

Угода позбавляє місцеві громади участі в розподілі прибутків на рівні сіл, селищ, районів, бо розпоряджатись ними буде обласна рада. Згідно з Угодою, громада практично позбавлена впливу на інвестора, тому що будь-які рішення органів місцевого самоврядування не є чинними для інвестора (якщо стосовно них нема рішень уряду).

Крім того, Угода не зобов'язує інвестора відповідати за можливі негативні екологічні наслідки від видобутку сланцевого газу та не передбачає страхування таких наслідків. «...В Угоді залишилися неврахованими ризики, пов'язані із забрудненням води. Зокрема, не передбачений механізм компенсації та відповідальність інвестора за те, що може статися після закінчення Угоди. І якщо раптом станеться яесь екологічне лихо, то відповідати за це інвестор уже не буде, оскільки в Угоді така відповідальність інвесторів не передбачена, як і відповідне страхування таких ризиків, що його мав би зробити інвестор на користь місцевих громад, на території яких видобуватимуть сланцевий газ», – заявив Ю. Дерев'янку.

Відтак народний депутат вважає, що в угоді обов'язково має бути передбачене страхування всієї шкоди, яка може бути заподіяна в результаті видобування вуглеводнів як під час дії договору, так і деякий час після його закінчення, наприклад років п'ять-десять. При цьому таке страхування має

проводитись на користь місцевих громад. Ю. Дерев'янку звернув увагу і на те, що місцеві ради не можуть, згідно з Угодою, впливати на інвестора, яким є компанія Chevron.

Ю. Дерев'янку зазначив, що видобуток сланцевого газу повинен регулюватися національним законодавством. Як приклад, він навів приклад низки європейських країн, де введено мораторій на видобуток сланцевого газу. «Німеччина, Франція, Швейцарія, а також Чехія і Болгарія, які є членами Європейського співтовариства та дбають про своїх громадян, свої місцеві громади, про інтереси держави, про національні багатства, діють у зовсім інший спосіб. У них сьогодні теж нема відповідного законодавства, тому вони ухвалили мораторій на видобуток нетрадиційного газу на найближчий час, розуміючи, що за цей час вони повинні створити національне законодавство. Це законодавство регулюватиме всі процеси у відповідній сфері та визначатиме роль кожної окремої громади у тому числі. Ці країни не менше зацікавлені у енергетичній незалежності, ніж Україна, але поряд із цим вони хочуть, щоб видобуток сланцю відбувався за чіткими правилами. Лише Польща вже почала видобуток сланцевого газу, але це, скоріше, виняток», – пояснив депутат.

Ця позиція парламентарія співзвучна з зауваженнями колег по парламенту. Так, народний депутат від ВО «Свобода», голова парламентського комітету з питань екології І. Сех додала, що серйозних прибутків для державного бюджету та місцевих громад угода не передбачає, адже інвестори не сплачуватимуть навіть ПДВ. Окрему увагу голова екологічного комітету приділила третій стороні в угоді – підприємству «СПК-Геосервіс», наголосивши, що ця компанія невідомо звідки взялась і не має жодного досвіду в подібних питаннях.

За словами народного депутата від ВО «Свобода» О. Панькевича, ситуація склалася таким чином, що органи місцевого самоврядування позбавлені впливу на ухвалення рішення щодо видобування нетрадиційних вуглеводнів, і тільки зараз влада обіцяє, що вимагатиме екологічних, економічних, правових гарантій для громад. «Рівно рік тому, 2 жовтня 2013 р., Верховна Рада України внесла зміни до низки законів, якими передбачила неймовірні пільги для інвесторів. Я не знаю, чи є ще якась держава у світі, яка надає такі преференції інвесторам. Але водночас було внесено зміни до законів, які обмежили повноваження місцевого самоврядування, територіальної громади, якими усунули Львівську та інші обласні ради від ухвалення рішення в питанні видобування сланцевого газу», – зазначив народний депутат.

За словами О. Панькевича, зараз виконавча влада обіцяє добиватися гарантій для територіальних громад після укладення угоди з інвестором, хоча необхідно було діяти навпаки: спочатку – закони, які передбачають гарантії, а потім – угода. «Сьогодні виконавча влада пропонує проект рішення, який передбачає зміни до законодавства, то чому ці зміни до законодавства, які дають екологічні, юридичні, економічні гарантії, Верховна Рада не ухвалила раніше? Чому Кабінет Міністрів не запропонував ті зміни? Логічно, що спочатку має

бути передбачено законом гарантії, а потім – укладення та підписання угоди з інвестором», – зазначив О. Панькевич.

Вищезазначену позицію народних депутатів підтримала Львівська обласна рада. 22 жовтня рішенням сесії Львівська обласна рада звернулася до Голови Верховної Ради України та Прем'єр-міністра України з проханням невідкладно внести зміни до Закону України «Про угоди про розподіл продукції». Зокрема, обласна рада просить народних депутатів підтримати проект закону, поданий нардепами від опозиції, про внесення змін до Закону України «Про угоди про розподіл продукції» (щодо частки місцевого самоврядування у вартості виробленої продукції) з пропозиціями щодо визначення його як невідкладного до розгляду Верховною Радою України.

Стосовно важливості цього питання голова комісії з питань екології, природних ресурсів та рекреації Львівської обласної ради О. Балицький наголосив, що зміни до законодавства потрібно внести до підписання угоди про видобуток вуглеводнів у межах Олеської площі, оскільки в іншому випадку ці зміни не поширюватимуться на угоду між урядом і компанією Chevron.

Якщо категоричність парламентаріїв з висловлювань у принципових питаннях щодо угоди перейде до конкретних дій, то ситуація може кардинально змінитися рішенням уже не української сторони, а іноземної компанії, яка стала інвестором розробки сланцевих родовищ в Україні. Адже прецедент для такого твердження нещодавно стався в Литві. Chevron відмовилася від розвідки сланцевого газу в Литві. Американська енергетична компанія Chevron оголосила про рішення невдовзі після перемоги на тендері на розвідку сланцевого газу в Литві, нарікаючи на зміни в законодавстві, які зробили розробку менш привабливою. Chevron була єдиною компанією, яка подала заявку на участь в конкурсі на ділянку Шилуте-Таураре площею 1800 кв. км. Уряд Литви оголосив Chevron переможцем, утім, «значні зміни до фіскального, законодавчого та регуляторного режиму в Литві істотно вплинули на операційні та комерційні засади інвестиційного рішення, порівняно з січнем 2013 р., коли компанія подавала свою заявку», – йдеться в повідомленні Chevron.

Прем'єр-міністр Литви А. Буткявічюс заявив, що жалкує з приводу рішення компанії, проте визнав існування недостатньо чіткого регулювання. «Парламент досі обговорює різні поправки, які можуть вплинути на використання вуглеводнів у нашій країні. Це означає, що перш за все нам потрібно мати законодавчу базу», – зазначив він.

Серед пропозицій, які обговорюють в литовському парламенті, – оподаткування розвідки сланцевого газу та нафти за ставкою 40 %, що істотно більше нинішніх 16 % для традиційних вуглеводнів. Уряд країни обговорить, чи оголошувати новий тендер на розробку сланцевого газу та нафти.

Не готова дозволити видобуток сланцевого газу на території районів України і громадськість, оскільки немає відповідей на всі запитання щодо екології та економічної вигоди. Зокрема, вчені з галузі геологічних наук

звертають увагу на ймовірні економічні та екологічні ризики видобування сланцевого газу в межах ділянки Олеська. Не викликає схвальних відгуків у середовищі науковців і сам проект Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться у Львівській області, між державою Україна, компанією Chevron Ukraine B.V. Так, з критикою можливого промислового видобування сланцевого газу із застосуванням гідророзриву в межах ділянки Олеська під час громадського обговорення виступили науковці Інституту геології і геохімії горючих копалин Національної академії наук України (далі – ІГГК НАН України). Як йдеться в документі, ухваленому на вченій раді ІГГК НАН України, на шляху освоєння ймовірних родовищ сланцевого газу Олеської ділянки існує ряд невирішених проблем: 1. У відкладах осадового чохла Олеської ділянки немає типових глинистих порід, з яких у світі видобувають сланцевий газ. Розріз найперспективнішого силурійського комплексу представлений в основному глинистими вапняками. 2. Вміст органічної речовини в породах, як основного показника перспективності «сланцевого» газу, становить в середньому 0,4–0,6 %, водночас для осадових комплексів, з яких ведеться промисловий видобуток сланцевого газу у США і Канаді, він становить не менше 6–10 %. На суміжних теренах Польщі вміст органічної речовини в породах силуру в декілька разів вищий, ніж Україні – 2–4 %, проте за результатами 48 пробурених свердловин промисловий видобуток сланцевого газу в Польщі сьогодні економічно не вигідний.

Наукові експерти ІГГК НАН України вказують на ряд недосконалих положень проекту Угоди про розподіл вуглеводнів та обов'язкове внесення до неї поправок. Так, на їхню думку, в проекті Угоди не визначені конкретні джерела води для фрекінгу. Під час проведення гідророзриву (фрекінгу) пластів (а це основа технології видобування сланцевого газу) відпрацьована рідина з хімічними компонентами, небезпечними для здоров'я людини, зберігатиметься у відкритих амбарах, звідки попадатиме в атмосферу (летючі речовини), ґрунти та поверхневі води. Для гідророзривів у тисячах свердловин знадобиться величезна кількість води – понад 400 млн куб. м, що становить близько 30 % річного стоку всіх рік Олеської ділянки. При цьому вся територія Олеської ділянки буде покрита дорогами для великогазового транспорту, технічними базами для обслуговування свердловин, внаслідок чого зросте запиленість і шумове навантаження населених пунктів.

У багатьох країнах Європи, у тому числі у Німеччині, видобуток сланцевого газу поки гальмується саме через екологічні ризики. Німецький дослідник Ян Олівер Лефкен (Jan Oliver Lufken), автор публікації про «чисті» методи гідророзриву (фрекінгу), розповів у розмові з DW, що промисловці через громадські протести шукають альтернативні методи гідророзриву, аби замінити хімікати. Зокрема, група австрійських науковців пропонує замінити токсичні речовини в умовах високого тиску в газоносних шарах на суміш крохмалю,

води, піску та кукурудзи. Геолог сподівається, що таке дослідження можна буде провести в Україні чи Польщі, де цікавляться розвитком сланцевого газу.

Співробітник організації Food & Water Europe, яка виступає за заборону гідророзриву в ЄС, Г. Декок (G. Decock) звертає увагу на те, що на сьогодні не існує технології фрекінгу без хімікатів: «Можливі експериментальні проекти. Та ці нові технології навіть потенційно дуже далекі від практичного промислового застосування, на відстані у десятки років». Крім того, гідророзрив може призвести до скорочення водних ресурсів, проникнення речовин фрекінгу й забруднення ґрунтових вод, погіршення якості повітря. «Розвиток сланцевого газу у густонаселеній Європі – погана ідея», – наголошує еколог.

Не обійшли поза увагою експертів й економічні аспекти положень проекту Угоди. Зокрема, науковці звертають увагу на положення проекту Угоди, якими регулюється розподіл продукції. Відповідно до них, передбачається можливість участі недержавних структур, яким інвестор може переуступити свою частку, що створить умови для неефективного використання фінансів (відмивання коштів). Також проект Угоди передбачає продаж продукції за кордон з відшкодуванням державою ПДВ, що ставить під сумнів економічну вигоду України від видобування сланцевого газу.

Враховуючи, що проблематика промислового видобутку сланцевого газу важлива та нова для України, науковці ІГГК НАН України радять обмежитись лише етапом пошукових і розвідувальних робіт, за результатами яких можна було б оцінити ресурсну базу сланцевого газу, відпрацювати технологію та оцінити економічну доцільність його видобування. Наразі науковці констатують, що з геологічних та екологічних причин Олеська ділянка ще не готова для проведення масштабних робіт із промислового видобування сланцевого газу з застосуванням гідророзриву пластів. Цю проблему, на їхню думку, потрібно вивчати з залученням науковців, перш за все фахівців Національної академії наук України.

Науковці також вважають, що Держава Україна в Угоді повинна бути представлена лише в особі Кабінету Міністрів України, Національної акціонерної компанії «Надра України» або спеціально створеного державного підприємства. Первинну інформацію про результати робіт на Олеській ділянці (геологічну, геофізичну, геохімічну та ін.) зробити доступною для українських наукових і виробничих організацій на всіх стадіях геологорозвідувальних робіт і промислової розробки покладів вуглеводнів.

У свою чергу громадські все більше турбує насамперед безпечність розробок сланцевих родовищ. Із занепокоєнням виступають громадські активісти, які радять у першу чергу напрацювати законодавство України, яке буде контролювати видобуток сланцевого газу на її території. «У Європейському союзі є належне законодавство та чіткі вимоги, зокрема, про екологічну експертизу. У нас немає законодавства про оцінку впливу на довкілля і на здоров'я населення. Доки ми не маємо цього законодавства, ми не можемо

допустити підписання цієї угоди», – наголосила голова осередку Всеукраїнської громадської організації «Мама-86» із м. Артемівська Донецької області Г. Олійникова у своєму виступі під час громадського обговоренні щодо пошуку, розвідки та видобутку вуглеводнів на території Олеської площі.

Серед значного кола питань безпечності видобування сланцевого газу громадськість на перші місця ставить екологічну, зокрема, збереження якості питаної та мінеральної води. «Унаслідок гідророзриву, за допомогою якого видобувають сланцевий газ, ми можемо втратити мінеральні, лікувальні води, втратити наші курорти. При видобуванні сланцевого газу гідророзрив проводитимуть на глибині трьох кілометрів – на такій самій глибині видобувають Олеську та інші мінеральні води. Половина хімікатів, які застосовують для фрекінгу – це нейротоксини, а половина – канцерогени, це і бензол, і ксилол, і поверхнево активні речовини, і речовини-інгібітори корозії, і кислоти, і соляна, і фосфорна кислота. Яким чином буде проводитись утилізація? Абсолютно невідомо», – зазначила хімік-токсиколог, кандидат фармацевтичних наук З. Кубрак у своєму виступі під час громадського обговорення. За її словами, згідно з міжнародними дослідженнями, при фрекінгу 20 % рідини залишається в землі. Через тріщини ця вода разом з хімічними домішками потраплятиме в питні води, адже Україна користується 60 % води, яка є глибинною, а не річковою.

Водночас деякі науковці не радять дивитися на ситуацію так песимістично. «Поклади сланцевого газу залягають на глибині понад два з половиною кілометри, а водоносні горизонти розташовані на глибині до 500 м, тобто ці розробки не перетинатимуться», – зазначив директор львівського відділення Державного геологорозвідувального інституту Я. Лазарук. Він також вважає досить малоймовірним, що роботи з видобутку сланцевого газу призведуть до якихось великих ґрунтових провалів і тим більше сейсмічних струсів.

Проте така думка далека від позиції західноєвропейських екологів. На сьогодні вони вже не розмірковують про шляхи, як зробити безпечнішим для довкілля видобуток нетрадиційного газу. «Ми лиш хочемо зупинити це», – заявив представник німецької екоініціативи проти гідророзривів у Німеччині Gegen Gasbohren M. Кнеппер (М. Кнаерпер). За його словами, у Німеччині екологи занепокоєні, зокрема, питанням відпрацьованої, забрудненої хімікатами води.

В Україні, між іншим, ще не вирішили, що з нею робитимуть. Як каже директор з екології Shell в Україні Т. Бобровицька, її можуть зберігати у відкритих контейнерах, відгороджених від ґрунтових вод, або використовуватимуть повторно на інших свердловинах.

У відповідь на всі закиди екологів голова ради директорів групи компаній «Надра» П. Загороднюк визнає, що під час розробки покладів нетрадиційного газу відбувається агресивний хімічний процес. Він сподівається на наукові розробки з очистки води. «Треба на це йти, а з екологією якось розберемося», – зазначив свою позицію П. Загороднюк.

Таким чином, рішення депутатів Львівської обласної ради щодо погодження проекту Угоди про розподіл вуглеводнів, які видобуватимуться в межах ділянки Олеська, між державою Україна, компанією Chevron Ukraine B.V. та товариством з обмеженою відповідальністю «Надра Олеська», стало зеленим світлом для розвитку подальших подій навколо питання доцільності розробки родовищ сланцевого газу в західній частині України, зокрема в межах ділянки Олеська.

Водночас необхідно зауважити, що питання просування промислового видобування сланцевого газу з застосуванням гідророзриву пластів на території України лежить в площині узгодженості всіх аспектів безпечності цього процесу між усіма сторонами (урядом, органами місцевого самоврядування, іноземними компаніями та широкого кола громадськості). Відсутність такої узгодженості з будь-якого питання (економічної, соціальної, правової та екологічної доцільності) між зазначеними сторонами зумовить тільки подальше загострення конфліктів і непорозумінь (*Матеріал підготовлено за інформацією таких джерел: Львівська обласна рада (<http://www.oblrada.lviv.ua>); Західна інформаційна корпорація (<http://zik.ua>); Дивись.info (<http://divys.info>); ГРИМ (<http://grim.in.ua>); Цензор.net (<http://censor.net.ua>); Zaxid.net (<http://zaxid.net>); Українська енергетика (<http://ua-energy.org>); Галицька регіональна інформаційна мережа (<http://grim.in.ua>); Businessua (<http://businessua.com>); Сільські вісми (<http://www.silskivisti.kiev.ua>); Прес-служба ВО «Свобода» (<http://www.svoboda.org.ua>).*

Актуальна прес-конференція

С. Горова, наук. співроб. ФПУ НБУВ, канд. наук із соц. комунікацій

КПУ знову намагаються заборонити...

В Україні ініціюють заборону діяльності Комуністичної партії. 18 жовтня, на прес-конференції в інформаційному агентстві УНІАН про це повідомив народний депутат України Е. Гурвіц (фракція партії УДАР). Він поінформував про ініціативу щодо проведення всеукраїнського референдуму із заборони КПУ.

У своєму виступі депутат зазначив, що, на відміну від фашизму, ідеологія та практика тоталітарних комуністичних режимів до цього часу не отримала моральної та юридичної оцінки. «Сталінський Радянський Союз та гітлерівська Германия були головними винуватцями Другої світової війни... злочин більшовизму був і в тому, що перемогу, отриману ціною крові та страждань мільйонів людей, більшовики приписали комуністичному режиму і особисто Йосипу Сталіну», – наголошував Е. Гурвіц.

За його інформацією, виходячи з оцінки істориків, тільки прямих жертв комуністичних режимів у XX ст. було 100 млн людей.

Народний депутат проводив прямі паралелі між Комуністичною партією та фашизмом. Так, за його словами, фашистська Германия була дзеркальним відображенням Радянського Союзу. «І там, і там основа держави – тоталітарна ідеологія, єдина партія з диктатором. І там, і там державна машина намагалася поставити під контроль все життя людини: від народження до смерті. Тому... методи цих держав-близнюків це – масові вбивства, концтабори, штучний голод, катування, рабська праця, переслідування на політичній та релігійній основі», – висловлював свою думку Е. Гурвіц.

Він зазначив, що осуд та заборона більшовицької ідеології є не так питанням ставлення до історії, як питанням майбутнього України, тому і виникла ініціатива проведення референдуму.

Щодо практичних кроків, то Е. Гурвіц сподівається, що найближчим часом у Верховній Раді України буде створено міжфракційне об'єднання з проведення референдуму щодо заборони КПУ. В усіх регіонах України планується створити штаби та залучити до організації референдуму всі демократичні сили. «Я думаю, що наші демократичні партії та громадські рухи нададуть можливість використовувати їх штаби та їх регіональні осередки для того, щоб сконцентрувати всі зусилля задля результативного референдуму. Він має поставити крапку в питанні бандитської ідеології, яка й породила ідеологію фашизму», – підкреслив Е. Гурвіц. При цьому депутат не назвав терміни, у які цей референдум повинен відбутися.

Український політичний діяч, заслужений юрист України Ю. Кармазін підкреслив, що організатори референдуму запропонують громадянам текст законопроекту про заборону Комуністичної партії та інших тоталітарних ідеологій. «Цей закон ми запропонуємо прийняти як норму прямої дії всенародним голосуванням, тобто референдумом», – додав він.

При цьому, за словами Ю. Кармазіна, «якщо виходити з діючого закону про референдум, то цей закон не може змінити вже ні Верховна Рада і ніхто, бо змінити його може тільки сам народ». Також він повідомив, що учасники ініціативи проведення цього референдуму будуть ініціювати розслідування злочинів тоталітарних режимів.

Культурний діяч, телеведучий А. Мухарський, виступаючи на прес-конференції, висловив власну думку про те, що КПУ мала бути заборонена ще в 1991 р. «як партія, яка винищила 20 млн українців», зокрема, унаслідок кількох голодоморів. А. Мухарський назвав комунізм тотальною брехнею і угледів у ньому «дім сатани». У своєму емоційному виступі він підкреслював, що комуністичними ідеями було «упосліджено розум мільйонів людей і поколінь про те, що рай можна побудувати на землі, а неба і Бога немає. Це тотальна брехня, яка... має багато облич... Це – оця червона зірка – дім сатани, який прийшов, крутить і маніпулює величезною кількістю людей».

У свою чергу публіцист Д. Корчинський підкреслив, що для нього заборона КПУ – «це особиста інтимна справа», оскільки за час комуністичного режиму загинули його родичі. «Я розумію, що таких людей, як я – з такими сімейними спогадами – в Україні три чверті населення», – додав він.

За словами Д. Корчинського, «це зараз Комуністична партія виглядає, як домашня собачка при Регіонах, якій дають трохи грошей, дають якусь посаду і вони, у принципі, виконують все що їм скажуть», але, з іншого боку, КПУ – це найстаріша фракція в українському парламенті. Це – партія, яка має структури по всій Україні. Тому, на думку публіциста, існує реальна загроза того, що Росія в будь-який момент може використати КПУ як інструмент у власних цілях.

Відповідаючи на запитання журналістів, Ю. Кармазін повідомив, що учасники ініціативи будуть активно мобілізувати свій електорат і «він буде мобілізований. Попередній результат: 80 % з тих, хто прийде проголосувати, проголосує за це (заборона КПУ. – Авт.). Я думаю, що байдужих виявиться мало».

Слід нагадати, що 11 квітня народний депутат О. Ляшко подав законопроект про заборону діяльності Комуністичної партії України. Заборона партії в судовому порядку відповідно до законодавства може бути здійснена за поданням Мін'юсту або Генеральної прокуратури у разі порушення вимог до діяльності, передбачених Конституцією.

При цьому звертає на себе увагу досить в'яла реакція представників КПУ щодо озвученої 18 жовтня в УНІАН ініціативи. Так, народний депутат С. Кілінкаров (КПУ) прокоментував запланований захід таким чином: «Ми на це навіть не будемо звертати увагу. Через референдум заборонити політичні партії це – нонсенс» (<http://expres.ua/digest/2013/10/18/95534-komunisty-hochut-referendumu-matymut-zaboronu-kompartiyi-ukrayini>, 18.10.2013). Натомість, реальністю депутат вважає референдум стосовно Митного союзу.

При цьому слід нагадати, що в п'ятницю, 18 жовтня, ЦВК у черговий раз відмовила КПУ зареєструвати ініціативні групи з проведення референдуму про вступ України до Митного союзу Єдиного економічного простору (Росія, Білорусь, Казахстан), що були створені на зборах громадян, які пройшли 9 жовтня в Миколаєві, Сумах, Дніпропетровську, Севастополі та Кривому Розі. С. Кілінкаров заявив, що рішення ЦВК буде опротестовуватись у судах.

Звертає на себе увагу також і те, що, як повідомляють ЗМІ, у коаліції громадських організацій «За чесний референдум» наголошують, що жоден референдум проводити за чинним законодавством не можна. На думку представників коаліції, за що б не проголосували українці – результат напишуть замість них.

Варто зауважити також, що питання про референдум щодо заборони КПУ виникло як реакція євроінтеграторів на вимогу комуністів про проведення референдуму стосовно підписання документів про асоційоване членство в ЕС. Нинішня ініціатива, таким чином, має нейтралізувати цей негативний наслідок.

Повідомлення про ймовірність створення у Верховній Раді України міжфракційного об'єднання з проведення референдуму щодо заборони КПУ є нетрадиційною формою парламентської діяльності і, скоріше за все, відповідає ментальним характеристикам українського політикуму, що часто проявляється під девізом «проти кого дружимо».

(Інформація СІАЗ)

Наука - суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Підписана програма співробітництва між Госинформнауки України і Академією наук Молдови. В Кишиневе состоялось V заседание Украинско-молдавской комиссии по научно-техническому сотрудничеству. Украинскую делегацию возглавлял первый заместитель председателя Государственного агентства по вопросам науки, инноваций и информатизации Украины Б. Гринев, с молдавской стороны председательствовал президент Национальной академии наук Республики Молдова академик Г. Дука. Также участие в заседании принял Чрезвычайный и Полномочный Посол Украины в Республике Молдова С. Пирожков.

Во время мероприятия стороны обсудили особенности реформирования научно-технологической сферы Молдовы и ее положительный опыт. Б. Гринев в своем выступлении также представил последние изменения в указанной сфере в соответствии с административной реформой в Украине.

Члены делегаций обменялись информацией относительно проектов, представленных на совместный конкурс между Госинформнауки и Академией наук Молдовы, их соответствие конкурсным требованиям и с учетом экспертной оценки обеих стран и приоритетов двустороннего сотрудничества утвердили шесть научных проектов к финансированию в 2014–2015 гг.

Во время дискуссии Молдавская сторона инициировала рассмотрение вопроса о проведении совместного заседания по проблемным вопросам бассейна Днестра.

Поскольку с января 2012 г. молдова является ассоциированным членом европейских рамочных программ, стороны подчеркнули необходимость сотрудничества и создания новых инициатив с целью совместного участия в международных проектах, а именно Horizon-2020.

В конце заседания была подписана Программа сотрудничества в сфере науки и технологий между Госинформнауки Украины и Академией наук Молдовы, которая позволит системно работать в вышеупомянутых сферах, и оп-

ределена дата наступного засідання Українсько-молдавської комісії в Україні (*IT Expert* (<http://itexpert.in.ua/rubrikator/item/28175-podpisana-programma-sotrudnichestva-mezhdu-gosinformnauki-ukrainy-i-akademiej-nauk-moldovy.html>), – 2013. – 23.07).

* * *

Одним из важных результатов украинско-российской встречи на уровне премьеров двух стран, которая прошла 12 июля 2013 г. в Сочи, стало достижение договоренности о создании совместного предприятия по производству самолета Ан-124 «Руслан». Об этом рассказал вице-премьер-министр Украины Ю. Бойко.

«Было принято решение о создании совместного предприятия по строительству самолета Ан-124 “Руслан”, это самый большой самолет в мире. Мы получили поручение от премьер-министров обеих стран о подписании учредительных документов уже в сентябре на заседании Украинско-российского комитета по вопросам экономического сотрудничества», – сказал Ю. Бойко.

Он отметил, что Ан-124 является уникальным самолетом, сотрудничество над которым даст толчок дальнейшему развитию украинско-российского сотрудничества в авиационной отрасли (*Кабінет Міністрів України* (http://www.kmu.gov.ua/control/publish/article?art_id=246524955), – 2013. – 17.07).

* * *

З 18 по 24 липня в Парижі (Франція) на базі Сорбоннського університету (Paris-Sorbonne, Paris IV) відбувався ювілейний XX конгрес Міжнародної асоціації компаративістики (ICLA). Цей науковий захід вважається конференцією найвищого рівня в колах компаративістів і літературознавців усього світу. Конгрес зібрав понад 1600 учасників із різних країн світу.

Українську компаративістичну школу на цього річного конгресі представляли двоє науковців з Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України – канд. філолог. наук Д. Дроздовський і канд. філолог. наук О. Романова. Доповіді українських учених були високо оцінені організаторами та учасниками конгресу, а доповідь учасника XIX конгресу Д. Дроздовського була відібрана й надрукована у фаховому двотомному збірнику матеріалів конгресу ICLA, що відбувався у Південній Кореї в 2010 р.

Конгреси Міжнародної асоціації компаративістики відбуваються кожні три роки в різних країнах світу (XIX конгрес відбувся в Університеті Чанг-Унг, м. Сеул). Перший конгрес ICLA відбувся в 1955 році у Венеції. Наступний XXI конгрес відбудеться з 21 до 28 липня 2016 р. у Відні (Австрія) (*Освітній нормал* (<http://www.osvita.org.ua/news/72327.html>), – 2013. – 26.07).

* * *

17 липня в Кам'янці-Подільському відбулася Міжнародна підсумкова конференція по проекту MODEL. На умовах проекту MODEL CIUDAD, який є грантом, орієнтованим на досягнення вищого рівня енергоефективності в житті міст-учасників проекту, до якого входить і Кам'янець-Подільський, буде здійснено реконструкцію систем опалення та вентиляції НБК № 16.

Кошти, необхідні для виконання робіт, надасть Європейська комісія, а частину буде виділено з міського бюджету. Ознайомитися з тим, як сьогодні відбувається освоєння коштів на реконструкцію системи опалення в НБК № 16 та як місто працює у напрямі енергозбереження, до Кам'янця-Подільського завітали представник проекту CUIDAD Ян Едвін Вандерс і координатор проекту MODEL CIUDAD, експерт асоціації Energie-Cities К. Френінг. Також учасниками конференції стали представники із Грузії, Киргизії, Азербайджану, Молдови, Казахстану, Таджикистану, Узбекистану та України.

Про проект MODEL CIUDAD розповів Ян Едвін Вандерс, який зауважив, що сьогодні дуже важливо те, що подібні проекти реалізуються місцевою владою, оскільки вони дуже важливі у напрямі енергозбереження.

З основними напрямками роботи проекту, який фінансуватиме реконструкцію систем опалення та вентиляції НБК № 16, учасників конференції ознайомив координатор проекту MODEL CIUDAD, експерт асоціації Energie-Cities К. Френінг. Він зазначив, що на часі головним є навчання місцевих менеджерів щодо енергозбереження, розробка енергоефективних і вигідних планів, фінансування модернізації окремих об'єктів і співпраця з місцевою владою, яка зацікавлена в тому, щоб досягти зменшення використання енергії і тим самим здобути певні економічні переваги (*Хмельницька обласна державна адміністрація*(http://adm.km.ua/index.php?subaction=showfull&id=1374146843&archive=&start_from=&ucat=5&). – 2013. – 18.07).

* * *

Лондонський університет відкриває філію в Дніпропетровську. Абітурієнтів набирають на спеціальність «бізнес-адміністрування».

Вступити у філію Лондонського ВНЗ можна буде через рік. Заочну вищу освіту Лондонського університету Royal Holloway вперше в Україні можна буде отримати в Дніпропетровському національному гірничому університеті. З 2014 р. в НГУ набирають абітурієнтів на нову спеціальність «бізнес-адміністрування», пише видання «Вести». Усі предмети там будуть читати виключно англійською мовою (*TSN* (<http://tsn.ua/ukrayina/londonskiy-universitet-vidkrivaye-filiyu-v-dnipropetrovsku-302771.html>). – 2013. – 17.07).

* * *

23 июля 2013 г. в помещении Киевского национального университета имени Тараса Шевченко состоялась встреча с лауреатом Нобелевской премии по химии 2001 г., президентом Института Рикен (Япония) Рьоджи Нойори. На встрече присутствовали посол Японии в Украине Тоичи Саката, первый заместитель министра образования и науки Украины Е. Сулима, ректор КНУ имени Тараса Шевченко Л. Губерский, проректор по научной работе КНУ С. Выжва, представители химического факультета Института высоких технологий, отдела международного сотрудничества университета, представители МОН Украины и Посольства Японии в Украине.

В ходе встречи её участники говорили о сотрудничестве Японии и Украины в научно-технической сфере, о развитии междисциплинарных исследований, создании механизмов сотрудничества учёных с представителями индустрии.

Участники встречи обсудили вопросы развития междисциплинарных исследований. По мнению нобелевского лауреата, это очень важно в современном мире, ведь в большинстве университетов существует чёткое разделение между физикой, химией, математикой (*IT Expert* (<http://itexpert.in.ua/rubrikator/item/28217-ukraina-i-yaponiya-budut-razvivat-sotrudnichestvo-v-nauchno-tehnicheskoy-sfere.html>). – 2013. – 24.07).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

ПАО «АО «НИИ радиотехнических измерений»» (НИИРИ, Харьков) выиграло тендер Государственного космического агентства Украины (ГКАУ) на развитие системы координатно-временного и навигационного обеспечения Украины, а также проведение государственных испытаний и сертификацию системы. Стоимость работ по проведению испытаний и сертификации составляет 1,28 млн грн. Завершить их нужно до 25 декабря. Тендер прошел с одним участником.

Как отмечено в обосновании проведения тендера, НИИРИ находится в сфере управления ГКАУ и является ведущим предприятием в Украине по разработке бортовой и наземной аппаратуры спутниковой навигации, наземных сетевых систем дифференциальной коррекции и мониторинга навигационного поля глобальных навигационных спутниковых систем (ГНСС). В 2003–2012 гг. НИИРИ разработал и создал систему координатно-временного и навигационного обеспечения Украины (СКНОУ) с использованием сигналов ГНСС. Система непрерывно поставляет через Интернет корректирующую информацию, позволяющую пользователям определить местоположение с точностью до 1 м. При этом на расстоянии в 150 км от корректирующих станций точность составляет менее метра, а на расстоянии в 20 км – около

1 см. НИИРИ обеспечил организацию каналов связи для передачи информации и техническое сопровождение системы координатно-временного и навигационного обеспечения Украины.

В документе тааакже отмечается, что в комплексных испытаниях будут задействованы Центр контроля навигационного поля (ГЦКНП, г. Дунаевцы), резервный Центр контроля навигационного поля (Харьков) и сеть контрольно-корректирующих станций. В дальнейшем планируется ввести систему в постоянную эксплуатацию.

Публичное акционерное общество «АО «Научно-исследовательский институт радиотехнических измерений»» ведет деятельность в области разработки, проектирования и производства радиоэлектронной техники: наземных и бортовых систем и приборов для космических комплексов, систем высокоточных траекторных измерений для отработки ракетно-космической техники, сложной медицинской техники, контрольно-измерительных приборов и систем управления для топливно-энергетического комплекса. В соответствии с первой государственной космической программой Украины НИИРИ обеспечил формирование и модернизацию наземного автоматизированного комплекса управления космическими аппаратами Украины, который управлял полетом первого отечественного космического аппарата «Січ-1» (*STATUS QUO* (http://www.sq.com.ua/rus/news/ekonomika/16.07.2013institut_radiotehnicheskikh_izmerenij_provedet_ispytaniya_sistemy_navigacii_ukrainy/uchimym/). – 2013. – 16.07).

Здобутки української археології

Уперше на території Тернопільщини археологи знайшли не тільки поховання, а й житло прадавніх слов'ян – представників тшинецько-комарівської культури. Знахідки датуються XV–XIV ст. до н. е. На підтвердження давнього коріння нещодавно тернопільські археологи під час розкопок натрапили на землянку та могильний курган з людськими рештками. А ще безліч уламків керамічних горщиків, характерних саме для племен тшинецько-комарівської культури.

На території Тернопільщини вперше знайдено житло цієї культури. Узагалі, поселення того періоду мало вивчені. Адже якщо поховання поляки трохи знаходили, я маю на увазі дорадянський період (до 1939 р.), то про поселення ніколи не згадували. Імовірно, у нашому регіоні їх просто не знаходили, – зауважила директор Тернопільської обласної інспекції охорони пам'яток історії та культури М. Ягодинська. Ще у 2010-му ми визначили межі Замчища та розташування споруд. Тоді ж на поверхні назбирали багато уламків кераміки як Київської Русі, так і тшинецько-комарівської, могилянської культур. Мене як спеціаліста давньоруської історії цікавило, чи стояв тут оборонний

вал та укріплення, що було з краю, а що – у середині. І от цього року ми натрапили на житло, але, на жаль, мені не пощастило: воно не часів Київської Русі, а тшинецько-комарівської культури, зазначила дослідниця.

Отож, спочатку археологи розкопали на городищі землянку. Це невелика споруда, приблизно на півтора метра заглиблена у ґрунт. Копали лише вдвох, тому повністю житло ще не розчистили. Але вже видно, що землянка круглої форми. Усередині розміщувались пічка та лежак. Пічка глинобитна, до глини додано уламки розбитих керамічних виробів.

Подібний глиняний заміс ми знаходили у давньоруському житлі під час розкопок у Глибочку, зазначає старший науковий співробітник Тернопільської обласної інспекції охорони пам'яток історії та культури, спеціаліст саме цього історичного періоду В. Ільчишин.

Всюди – у печі, на печі та на підлозі знайшли фрагменти керамічних виробів. Звичайно, ще потрібно дочекатись лабораторних висновків експертів, але по замісу тіста (тобто по складу глини), формі вінчиків та оздобленні дослідники визначили, що вже в епоху бронзи (XV–XIV ст. до н. е.) тут жили люди, зокрема, племена тшинецько-комарівської культури. Фрагменти горщиків знайшли і в похованні.

Назва культури походить від Тшинецького поселення у Польщі, а також від могильника і поселення поблизу села Комарів Івано-Франківської обл. Культури мають дуже багато спільного у зняряддях праці, кераміці, прикрасах, поховальному обряді тощо, і дуже складно провести їх точне територіальне розмежування, тому їх зараховують до однієї – тшинецько-комарівської (*Жанна Попович. «Тюльпановий» горщик та землянку дохристиянських часів знайшли на Шумщині // Номер один (<http://gazeta1.com/index.php/uk-UA/novini/80-ostanni-novini/9460-tyulpanovi-gorshchik-ta-zemlyanku-dokhristianskikh-chasiv-znashli-na-shumshchini>). – 2013. – 23.07).*

Новітні технології для харчової промисловості

Изобретатель из Харькова сотрудник лаборатории генетики, биотехнологий и качества биосырья института растениеводства им. Юрьева С. Тымчук решил проблему утилизации упаковочных материалов, над которой бьются ученые из США, Германии, Японии и Финляндии. Ученый изобрел биоразлагаемую пленку.

На создание биоразлагаемой пленки ушло около 15 лет. «Первое, что мне пришло в голову – это культурные растения, которые являются основным источником нашего пищевого рациона. Нужен был пленкообразователь, больше всего подходил крахмал, его добывают из пшеницы, ржи, кукурузы. Оказалось, для пленки больше всего подходит крахмал, добытый из последней культуры», – говорит ученый.

С помощью съедобной пленки, можно, например, увеличить срок годности хлеба с нескольких дней до месяца. «У нас обычно буханка хлеба может храниться 1–2 дня, и дальше мы пускаем ее на сухари. Если же на хлеб напылить нашу пленку, то он остается свежим до четырех недель. Его даже можно есть, не снимая пленку», – добавляет изобретатель. Из этого же крахмала можно сделать поддон, аналогичный тем, в которых сейчас в супермаркетах продаются суповые наборы. «Берете поддон и вместе с мясом бросаете в воду – уже за пару минут от поддона не останется и следа, а отвар получится отменным», – уверяет С. Тымчук. Ученый также отметил, что биоутилизируемые упаковочные материалы не изменяют вкус пищи, у них вообще нет вкусовых качеств. А если пленку просто выбросить, то через четыре недели от нее не останется и следа – она разлагается в естественной среде. Однако говорить о массовом производстве такой пленки рано: предпринимателям дешевле делать обычный полиэтилен.

Производства полиэтилена уже существуют, пленки – нет. И их создание требует больших финансовых вливаний. А нашим бизнесменам интересна лишь сиюминутная выгода», – считает С. Тымчук. По словам изобретателя, единственный шанс начать массово производить биоутилизируемую упаковку – обязать внедрять ее на правительственном уровне (*Городской Дозор* (<http://dozor.kharkov.ua/news/nauka/1141425.html>). – 2013. – 18.07).

Енергоощадні технології

В Министерстве регионального развития и ЖКХ АРК предлагают устанавливать в поездах многоквартирных домов антивандальные светодиодные светильники. «На современном этапе социально-экономического развития АРК решение вопроса снижения энергоемкости имеет общегосударственное значение для обеспечения энергетической независимости и повышения уровня энергетической безопасности Украины.

Обеспечить решение энергетической проблемы в Крыму можно только за счет принятия комплексных мер и внедрения энергосберегающих мероприятий, в том числе в сфере ЖКХ», – отметили в ведомстве.

По поручению Президента Украины разрабатывается комплексная программа эффективного потребления энергии в коммунальной сфере и в производстве. Программа также предусматривает широкое внедрение энергосберегающих светодиодных систем. Украинский рынок светодиодной техники динамично развивается, а производство такой продукции правительство признало одним из приоритетных.

С целью способствования внедрению действенного механизма реализации государственной политики в сфере энергосбережения в автономии, в рамках разработки мероприятий второго этапа реализации Программы энергосбережения в АРК, Министерство предлагает заменить освещение подъездов жи-

лых домов в Крыму (общее и местное освещение жилых, бытовых, вспомогательных помещений, лестничных проемов, переходов, лифтовых холлов, и др.) антивандальными светодиодными светильниками, как перспективную альтернативу лампам накаливания.

В настоящее время специалистами Министерства регионального развития и ЖКХ АРК проводится работа по изучению потребности регионов Крыма в светодиодных источниках света в подъездах жилых домов. По итогам такой работы и проведенному анализу будут даны соответствующие предложения по замене традиционных ламп накаливания и внедрению новых светодиодных технологий в сфере жилищно-коммунального хозяйства при формировании мероприятий второго этапа реализации Программы энергосбережения в Крыму.

Антивандальные светодиодные светильники, благодаря низкому расходу энергии, высокому КПД и долгому сроку службы активно вытесняют традиционные средства освещения с лампами накаливания, создают большую конкуренцию люминесцентным лампам. Только при недостаточном уровне естественной освещенности помещения и при наличии звуковых сигналов светильник будет автоматически включаться, а с их исчезновением выключаться с небольшой задержкой во времени (*Совет министров Автономной Республики Крым* (<http://www.ark.gov.ua/blog/2013/07/18/minzhkx-predlagaet-zamenit-osveshhenie-podezdov-antivandalnymi-svetodiodnymi-svetilnikami/>). – 2013. – 18.07).

* * *

На територіях Великоолександрівської та Білокриницької селищних рад (Херсонська область) реалізується проект із впровадження енергоощадних технологій вуличного освітлення. Завдяки підтримці громади відновлено водопостачання в Калінінській селищній та Трифонівській сільській радах, проведено ремонтні роботи в ФАПі с. Мала Олександрівка, Борозенській школі, Малоолександрівському, Брускинському, Білокриницькому дитячих садочках.

У рамках реалізації соціальних ініціатив Президента України щодо створення належних умов для розвитку сільських населених пунктів нині у всіх сільських, селищних радах району тривають громадські обговорення проекту Концепції реформування місцевого самоврядування. Досвідом співпраці з громадами в рамках впровадження підходу, орієнтованого на громаду, у межах спільного проекту Європейського Союзу та програми розвитку ООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» поділилися сільські, селищні голови тих рад, де вже такі проекти реалізовано (*Херсонська обласна державна адміністрація* (<http://www.oda.kherson.ua/ua/news/v-velikoaleksandrovskom-rajjone-realizuyut-proekt-po-vnedreniyu-ehnergoberegayushhih-tehnologijj-ul>). – 2013. – 18.07).

У Новотроїцькому районі (Херсонська область) розпочато реалізацію проєктів, пов'язаних з інноваційними технологіями: встановлення сонячних батарей, зведення вітроелектростанцій.

Дві громадські організації району (с. Новомихайлівка та с. Новомиколаївка) виявили бажання реалізувати проєкти «Інноваційні енергоефективні заходи вуличного освітлення. Модернізація з використанням ВДЕ (енергії сонця)» загальною вартістю 476,0 тис. грн, із них: сума міжнародної технічної допомоги становитиме 320,0 тис. грн. На сьогодні затверджено мікропроєктні пропозиції, виготовлено проєктно-кошторисну документацію, яка знаходиться на експертизі.

До участі в I та II етапах проєкту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» долучилися 11 громадських організацій району. Завдяки участі громади смт Сиваського, Володимиро-Іллінки, Новопокровки, Олександрівки, Чкалове, Дивне, Громівки було реалізовано 10 мікропроєктів загальною вартістю 1434,7 тис. грн (з них кошти міжнародної технічної допомоги складають 691,4 тис. грн). За допомогою реалізації громадських ініціатив у чотирьох населених пунктах було відновлено водопровідну мережу, у трьох – відремонтовані ФАПі та амбулаторії, у трьох населених пунктах проведено роботи з енергозбереження дитячих садочків.

Громада Новотроїцького району п'ять років підряд має можливість покращити нагальні проблеми розвитку сільських територій за підтримки Проєкту ЄС/ПРООН «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду» та органів влади. За період реалізації I та II етапів Проєкту ЄС/ПРООН проведено 60 зборів громад, 13 засідань Форуму місцевого розвитку, 15 семінарів, 6 навчань. Для організації в районі роботи з залучення міжнародної технічної допомоги розпорядженням голови районної державної адміністрації від 9 квітня 2010 р. № 201 на базі відділу економічного, регіонального розвитку та торгівлі райдержадміністрації створено Районний ресурсний центр розвитку громад (*Херсонська обласна державна адміністрація* (<http://www.oda.kherson.ua/ua/news/v-novotroickom-rajjone-nachinayut-ustanavlivat-solnechnye-batarei>)). – 2013. – 18.07).

Відновлювані джерела енергії

Чешская Aprilsi-Sun, s.r.o. до конца 2013 г. завершит строительство солнечной электростанции установленной мощностью 5 МВт в пгт Высокополье Херсонской области, сообщили в ООО «Атлас Энерджи» (Высокополье), дочерней компании Aprilsi-Sun. Монтаж оборудования выполняют украинские специалисты из ООО «Таврийская энергетическая компания» (Херсон). При сооружении станции используется отечественная кабельная

продукция, а также системы крепления, изготовленные чешской компанией Hesco, s.r.o. из украинского металла.

Гелиоэлектростанция в Высокополье после выхода на проектную мощность будет ежегодно производить 5,85 млн кВт·ч экологически чистой электроэнергии.

Строительство первой очереди установленной мощностью 1 МВт завершено в апреле, уточнили в компании.

Aprilsun-Sun реализует проект за собственные средства и банковские кредиты.

Национальная комиссия, осуществляющая регулирование в сфере энергетики (НКРЭ), решила выдать «Атлас Энерджи» лицензию на производство электроэнергии.

По данным Херсонской облгосадминистрации, в области реализуется 16 проектов по строительству солнечных электростанций суммарной установленной мощностью свыше 320 МВт. В частности, компания «Соларэнерго» в начале года завершила строительство первой очереди 27-мегаваттной наземной станции в Скадовском районе – первого подобного объекта в Херсонской области. Словацкая группа компаний Star Group в июне завершила строительство первой очереди крупнейшей в Украине гелиоэлектростанции заявленной проектной мощностью 120 МВт вблизи сел Красный Перекоп и Васильевка Каховского района (*Українська енергетика UA-Energy.org* (<http://ua-energy.org/post/34574>)). – 2013. – 23.07).

* * *

Холдинг Martifer Solar (Португалия) построил солнечные электростанции установленной мощностью 4,5 МВт и 7 МВт в Томашпольском и Бершадском районах Винницкой области для Rengy Development (Киев). «Станция «Ренджи Томашполь» (с. Гнатков Томашпольского р-на) будет ежегодно производить 6,2 млн кВт·ч электроэнергии, «Ренджи Бершадь» (с. Чернятка Бершадского р-на) – 8 млн кВт·ч электроэнергии.

Гелиоэлектростанции возведены на непригодных для земледелия участках.

Ранее Rengy Development построила электростанции «Грин Агро Сервис» мощностью 4,5 МВт (с. Пороги Ямпольского р-на Винницкой обл.) и «Ренджи Тростянец» мощностью 1,374 МВт (с. Глибочок Тростянецкого р-на Винницкой обл.).

Согласно данным веб-сайта Rengy Development, портфель компании включает проекты в солнечной энергетике общей мощностью 65 МВт, а также ветряной мощностью 100 МВт с объемом необходимых инвестиций до EUR300 млн. Всего Rengy Development зарегистрировала пять «дочек» в Винницкой области: ООО «Грин Агро Сервис», «Праймвуд», «Ренджи Бершадь», «Ренджи Томашпиль», «Ренджи Тростянец» и четыре в Одесской области: «Ренджи Измаил», «Ренджи Татарбунары», ООО «Ренджи Сарата» и ООО «Ренджи Арциз».

Україна останні два роки розвиває альтернативну енергетику інтенсивніше, ніж традиційну, що сприяє підвищенню рівня диверсифікації енергоресурсів, а також укріпленню енергетичкої і екологічної безпеки. Найбільш динамічно розвивається сонячна енергетика.

В Вінницькій області реалізується 11 проектів по будівництву сонячних електростанцій сумарною потужністю більше 35 МВт. В частині, чеська група компаній Ekotechnik Praha планує спорудити сонячну електростанцію потужністю 12 МВт в Чечельницькому районі. Решта проектів реалізують декілька українських компаній (*Українська енергетика UA-Energy.org* (<http://ua-energy.org/post/34666>). – 2013. – 25.07).

Біотехнології

Республіканський комітет по паливу, енергетиці і інноваційній політиці (АРК) продовжує роботу по розробці заходів для зменшення споживання природного газу і переходу на альтернативні види палива. Так, співробітники відомства з наступним робочим візитом відвідали Бахчисарай, де ознайомилися з діяльністю підприємства по виробництву пеллет ООО «Акцент і К», на якому виготовляється екологічно чисте паливо з деревних відходів. Сировина на підприємство постачається з Севастополя, близьколежачих садів, в перспективі розглядається переробка виноградної лози.

Виробництво підприємства успішно пройшло випробування в Севастопольській лабораторії. По словам керівника, підприємство працює всього два місяці, але вже є певні плани по збільшенню виробничих потужностей. В даний час встановлене обладнання дозволяє виробити до 190 т пеллет в місяць. В найближчому майбутньому планується розширити виробництво і збільшити встановлену потужність до 400 т в місяць (*Совет министров Автономной Республики Крым* (<http://www.ark.gov.ua/blog/2013/07/25/v-baxchisarajskom-rajone-uvelichat-proizvodstvo-pellet/>). – 2013. – 25.07).

Інформаційно-комунікаційні технології

Щоб написати докторську дисертацію про постбінарний комп'ютеринг, декану факультету комп'ютерних наук і технологій ДонНТУ А. Аноприєнко потрібалися більше чверть століття досліджень, глибоке занурення в логіку, математику, історію, антропологію, психологію і, нарешті, оптимізм. «Ми готуємо велику революцію — прорив,

который выведет нашу страну на передовые рубежи в области компьютерных технологий», – уверен он.

Производя вычисления, современные компьютеры пользуются двоичной (бинарной) логикой: все данные записываются и хранятся в виде нулей и единиц, а мыслит машина только в категориях «да» и «нет», не зная полутонов. Такая стратегия делает уязвимыми и компьютеры, и нас, доверивших им управлять нашими жизнями и цивилизацией в целом. Компьютеры время от времени ошибаются. Поезда сбиваются с расписания. Ракеты падают не туда, куда было задумано. А. Аноприенко не исключает, что даже катастрофа ТУ-154 под Донецком в августе 2006-го связана с компьютерной ошибкой: обходя облако, пилоты слишком высоко задрали нос самолета, а бортовой компьютер оказался неспособным подсказать верное решение. К счастью, на лайнерах посовременнее и бортовые системы стоят более мощные и надежные.

Постбинарный компьютеринг уводит вычислительную технику от двоичной системы со всеми ее ограничениями «черно-белого» видения мира (который в действительности насыщен самыми разнообразными оттенками и нюансами) и прививает компьютеру человеческое мышление. Ученый Яковлевич вместе со своими аспирантами уже создал программные прототипы, позволяющие компьютеру говорить не только «да» или «нет», но также «и да и нет» и даже «не да и не нет». Похоже на женскую логику. Но это в быту она чревата скандалами и неразберихой, а компьютеру от нее – только польза: он становится бесконечно точным. Когда ответ может содержать «определенную степень неопределенности» либо двойственности, компьютер становится гибким и автоматически адаптирует точность и скорость вычислений к конкретной задаче и ситуации. С разработками А. Аноприенко уже знакомы в российском Инновационном центре «Сколково». Ученый уверен, что в ближайшие годы и производители компьютерного «железа» задумаются о создании микросхем, которые смогут эффективно реализовать все преимущества постбинарного компьютеринга. Подтолкнуть их к этому может, например, назревающая компьютерная нанореволюция в медицине, где любая ошибка или неточность может стоить человеческой жизни. Не исключено, что лет через десять–двадцать миллиарды постбинарных нанороботов станут главным медицинским инструментарием. Ведь точные компьютеры нужны не только для того, чтобы предсказывать климатические катастрофы и управлять атомными реакторами (*Сайт города Донецка (<http://www.62.ua/article/352226>).* – 2013. – 25.07).

Розробки та дослідження для агропромислового комплексу

Чудо-коктейль, позволяющий собирать два урожая картошки подряд, да еще по двести центнеров с гектара, изобрели ученые Института

орошаемого земледелия НААН Украины (Херсон). Он представляет собой раствор янтарной кислоты, биомочевины и раданистого калия, смешанный в особых «секретных» пропорциях. В коктейль перед посадкой окунают кусочки картофельных клубней, выращенных из безвирусного посадочного материала. Этого уже достаточно, чтобы сразу «разбудить» их глазки, ускорить рост и вегетацию растения, выкопав первый урожай в середине лета, а второй – в конце сентября – начале октября.

Директор Института орошаемого земледелия, доктор сельскохозяйственных наук И. Вожегова говорит, что технология успешно апробирована в здешней лаборатории биотехнологии картофеля, и успешно используется не только на опытных делянках, но и начинает «приживаться» в самых прогрессивных хозяйствах Херсонщины и юга Украины. А при условиях ее дальнейшего повсеместного распространения недалек тот час, когда наша область из хронического «импортера» картошки наконец-то превратится в ее экспортера. Да и розничные цены на нее в межсезонье перестанут быть такими «кусачими» (*Херсон PRO* (http://www.kherson.pro/news.php?act=see&cat_act=1&cat=4&id=4926). – 2013. – 24.07).

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Сьогодні в Україні існує значний кадровий потенціал вітчизняної ІТ-галузі: близько 215 тис. висококваліфікованих фахівців. При цьому з них 20 тис. – сертифіковані висококласні спеціалісти, що створюють конкурентоспроможну експорторієнтовану продукцію, зазначає голова Держінформнауки В. Семиноженко.

Згідно з дослідженнями Exploring Ukraine IT Outsourcing Industry 2012, Україна посідає четверте місце у світі за кількістю сертифікованих ІТ-фахівців. 40 % ІТ-фахівців працюють у Києві, 19 % – в Харкові, 16 % – у Львові, 7 % – в Дніпропетровську і 4 % – в Одесі.

В. Семиноженко зазначив, що одним із чинників створення сприятливих умов для розвитку індустрії програмного забезпечення є доступність кваліфікованих ІТ-ресурсів.

«Але мусимо визнати, що на даний момент випуск ІТ-фахівців для індустрії програмного забезпечення істотно відстає від поточних потреб ІТ-бізнесу за кількістю, не збігається за структурою та переліком пропозиції на ринку праці в ІТ галузі, ну, і не можна забувати про якість випуску – тут теж існує серйозна проблема», – заявив голова Держінформнауки. Так, згідно зі статистикою, лише кожен четвертий випускник з ІТ-освітою влаштовується працювати за спеціальністю, що є дуже низьким показником.

У травні поточного року було прийнято рішення про збільшення на 50 % обсягу держзамовлення на підготовку студентів для високотехнологічних га-

лузей економіки: інформатики, системного аналізу, комп'ютерних наук, комп'ютерної інженерії, програмної інженерії, системної інженерії, автоматизованих та комп'ютерно-інтегрованих технологій, мікро- і наноелектроніки, безпеки комунікаційних та інформаційних систем, телекомунікації, систем технічного захисту інформації, управлінню інформаційною безпекою тощо. Зведений обсяг фінансування на освітні цілі передбачений у розмірі 24,7 млрд грн, що на 5,6 % більше, ніж у 2013 р.

Завдяки таким діям, кількість спеціалістів ІТ-галузі за п'ять років зростає в чотири рази.

Крім того, уряд вважає сферу інформаційних технологій одним з локомотивів розвитку вітчизняної економіки – саме розвиток інноваційних галузей економіки з високою доданою вартістю здатен у стислі терміни забезпечити ріст ВВП.

Щоб посприяти розвитку ІТ-галузі законодавчо забезпечені податкові пільги для підприємств ІТ-індустрії, які діятимуть 10 років – з 1 січня 2013 р. до 1 січня 2023 р. (Закон України від 5 липня 2012 р. «Про внесення змін до розділу XX «Перехідні положення Податкового кодексу щодо особливостей оподаткування суб'єктів індустрії програмної продукції»). Закон звільняє від сплати ПДВ підприємців, які працюють у сфері індустрії програмної продукції (*Урядовий нормал (http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=246528617&cat_id=244277212). – 2013. – 18.07*).

Охорона здоров'я

Украинские ученые С. Мельничук и Г. Кнышев разработали метод, благодаря которому животное можно ввести в состояние спячки во время операции, не применяя наркоз. При этом в организме замедляются все процессы. Таким образом, надрезы получаются почти бескровными.

Исследователи утверждают: такого эффекта можно достичь и на людях. Введя их в состояние гипобиоза – понижения жизнедеятельности.

Суть метода искусственного усыпления – в насыщении организма углекислым газом, параллельно с понижением температуры тела. Вследствие этого все обменные процессы останавливаются, животное впадает в своего рода экономный режим. Для человека такое состояние сродни литургическому сну.

Ученые утверждают: если метод отработать на человеке, станут возможными операции без химического наркоза и без потери крови. Однако пока введение людей в состояние гипобиоза, когда организм ничего не чувствует, еще не разгадано (*Смауиц (<http://statuspress.com.ua/videonews/ukrainskie-uchenye-provodyat-operacii-bez-krovi.html>). – 2013. – 24.07*).

Наукові видання

Президент України В. Янукович підписав закон 397-VII, про виділення 8,1 млн грн інституту ім. Амосова для проведення досліджень і на зарплати науковцям.

4 липня Верховна Рада України (ВР) прийняла в першому читанні і в цілому проект закону № 2265а, яким пропонується виділити 8,1 млн грн для проведення науково-дослідних робіт і виплати зарплат науковим співробітникам інституту ім. Амосова. За законопроект «Про внесення змін до Закону України “Про Державний бюджет України на 2013 рік”» (щодо збільшення видатків на утримання Державної установи «Національний інститут серцево-судинної хірургії ім. М. Амосова Національної академії медичних наук України»)» проголосували 317 народних депутатів з мінімально необхідних 226.

Законом передбачено збільшити 8,1 млн грн доходи і видатки загального фонду Державного бюджету та направити додаткові надходження Національної академії медичних наук України на фінансування бюджетної програми «фундаментальні дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері профілактики та лікування хвороб людини, підготовка наукових кадрів, фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури та об'єктів, що становлять національне надбання». Джерелом покриття додаткових видатків державного бюджету України пропонується визначити збільшення надходжень до Державного бюджету України, які перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України».

Головною метою закону є забезпечення виплат заробітної плати науковим співробітникам Національної академії медичних наук (7,6 млн грн), а також проведення заходів щодо відзначення на державному рівні 100-річчя від дня народження М. Амосова (510 тис. грн) (*Освітній портал* (<http://www.osvita.org.ua/news/72274.html>)). – 2013. – 24.07).

Наука і влада

Государственное агентство по вопросам науки, инноваций и информатизации по результатам тендеров заключило соглашение на проведение научных исследований на 32,17 млн грн.

Частная компания получит 5,35 млн грн на разработку систем многоуровневой логики с использованием эффекта электромиграции вакансий в наноразмерных системах и 4,4 млн грн на разработку молекулярных нанокапсу-

льованих форм медичинських препаратів для рішення проблеми вітамінізації населення.

Акціонерами «НПК “Наука”» являється Радіоастрономічний інститут НАН України, Фонд госимущества, російська фірма «нанотехнологій МДТ» і ОАО «Чисті металлы» (*Минфин (<http://minfin.com.ua/2013/07/27/789077/>), – 2013. – 27.07*).

* * *

Фахівці Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут» долучаться до реалізації Стратегії розвитку Києва до 2025 року. Такої домовленості було досягнуто під час відвідання заступником голови Київської міської державної адміністрації Р. Крамаренком Наукового парку «Київська політехніка».

Для міста було презентовано низку інноваційних проєктів, які можна було б запровадити за участі комунальних підприємств Києва. За словами Р. Крамаренка, у рамках Стратегії розвитку Києва до 2025 року, наразі формуються короткосторові трьох- та п'ятирічні плани модернізації ЖКГ, транспортної інфраструктури, розвитку інноваційних бізнесів.

«Київська політехніка має напрацювання та технології, якими користуються іноземні бізнеси, проте ми не завжди бачимо те, що є поруч. Я вважаю, що найбільш правильним буде поєднати зусилля міської влади, КПІ та нашого Науково-дослідного інституту розвитку міста», – зазначив Р. Крамаренко.

Науковці займаються також розробкою суспільно важливих технологій. Зокрема, у сфері комунального господарства. Пропонують стаціонарні прилади для очистки води з б'юветів. Займаються також розробкою проєктів створення цілих заводів з її фільтрації. Опікуються і збереженням тепла в батареях та безперебійною подачею гарячої води. Це все має бути дешевим, а головне – економити бюджетам міст мільйони. Аналогічні проєкти створюють і для автоіндустрії. Першими в СНД зібрани вантажно-пасажирський електромобіль, ціна якого на 20 % нижча за китайський (*Київська міська державна адміністрація (<http://kievcity.gov.ua/news/8668.html>), – 2013. – 4.07*).

Проблеми інформатизації

Матеріали Міжнародної наукової конференції «Адаптація завдань і функцій наукової бібліотеки до вимог розвитку цифрових інформаційних ресурсів» (Київ, 8–10 жовтня 2013 р.)

Є. Войцеховська, мол. наук. співроб. НІОБ НБУВ

Формування рубрикатора як технологія підготовки бібліотечного інформаційно-аналітичного продукту для управлінських структур

У статті розкрито роль інформаційно-аналітичних структур бібліотек як інтелектуально-комунікативних центрів, що організують рух інформації на основі її упорядкування та трансформування в аналітичні розробки з метою підвищення рівня її цільового застосування в будь-якій сфері суспільної діяльності, у тому числі під час вироблення результативних управлінських рішень органами державної влади.

Ключові слова: інформаційно-аналітичні структури бібліотек, органи державного урядування, інформація, інформаційне забезпечення, інформаційно-аналітичні розробки

Одна з основних характеристик сьогоденного життя – стрімка динаміка подій і змін. Сучасні досягнення науки й техніки, поширення комп'ютерних технологій визначальним чином впливають на всі сфери діяльності суспільства, прискорюючи природні процеси соціального розвитку. У таких умовах набуває додаткової актуальності питання ефективного керування цими процесами, прийняття рішень, адекватних змінення реальності. Нездатність управлінських структур оперативно реагувати на завдання, які ставляться перед ними життям, загрожує кризами й потрясіннями – економічними, політичними, духовними. Певними симптомами необхідності зміни методик управління можуть слугувати події в Тунісі, Єгипті, Сирії, активізація протестів у Росії, радикалізація настроїв у країнах Європейського Союзу.

У контексті оптимізації процесу прийняття управлінських рішень зростає потреба в його забезпеченні необхідним інформаційним супроводом, створенні відповідної інформаційної основи, що дає можливість адекватно оцінити ситуацію, визначити варіанти її розвитку, фактори впливу тощо.

Значний потенціал у вирішенні такого завдання мають сучасні бібліотеки, що трансформуються в умовах інформатизації з книгосховищ у потужні інформаційно-комунікаційні комплекси. Питання інформаційно-аналітичного

супроводу бібліотечними структурами процесу прийняття управлінських рішень останнім часом розроблялися такими вітчизняними вченими, як В. Горовий [1], Т. Гранчак [2], О. Кобелев [3], Н. Іванова [4], В. Пальчук [5] та ін.

Дослідження, присвячені взаємодії бібліотек із владними структурами – органами державної влади та місцевого самоврядування, участі бібліотек у забезпеченні комунікаційних процесів у правовій сфері, стали предметом наукового інтересу Л. Северин [6], Ю. Марчука [7], І. Міхнової [8], Н. Стародубової [9] та ін.

Маючи доступ до різноманітної за своїм характером інформації – як вітчизняної, так і зарубіжної, – використовуючи апробовані й нові методики роботи в інформаційній сфері, бібліотеки володіють значним потенціалом для сприяння забезпеченню необхідного інформаційного супроводу процесу прийняття управлінських рішень.

Про справедливість такого твердження свідчить досвід взаємодії інформаційно-аналітичних відділів бібліотек з владними структурами. Зокрема – Служби інформаційно-аналітичного забезпечення органів державної влади (СІАЗ) та Національної юридичної бібліотеки (НЮБ) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ).

Як показує досвід діяльності зазначених структур, у забезпеченні інформаційного супроводу процесу прийняття рішень ефективною є підготовка відповідних інформаційно-аналітичних продуктів, яка поєднує дві форми роботи. З одного боку – оперативне інформування щодо ситуації або проблеми, яка цікавить замовника, на основі щоденного моніторингу інформації. З іншого – підготовку періодичних аналітичних оглядів, які дали б змогу замовнику скласти цілісне бачення стосовно питання, яке є предметом аналізу, визначити перспективи його розвитку, фактори впливу, наслідки тощо.

Розглянемо підготовку інформаційного продукту, що містить результати оперативного моніторингу ситуацій. Для початку доцільно визначити його структурні частини – рубрики, відповідно до яких відбуватиметься відбір та впорядкування зібраної інформації. Формування рубрик може здійснюватися за різними принципами: за тематичною ознакою (з питань, які актуальні й цікавлять замовника); за ознакою джерела (звідки взята інформація); за авторством (хто є автором інформації – політик, чиновник, оглядач, експерт, користувач соціальних медіа тощо). У разі, якщо за основу взято перший принцип, то рубрики пропонуються або самим замовником, або обговорюються з ним.

Залежно від об'єкта дослідження вони будуть різними: наприклад, в інформаційному випуску СІАЗ «Регіони сьогодні», присвяченому огляду оперативної інформації українських ЗМІ щодо висвітлення ситуації окремо взятих регіонів країни, інформація подається за життєво важливими аспектами кожного регіону: політика; економіка; соціальна сфера; культура; місцеві владні структури.

За цим же принципом, але по-іншому виглядають рубрики у випуску «Шляхи розвитку української науки», які повномасштабно висвітлюють стан

наукового розвитку в Україні: «Наукові здобутки як фундамент програми урядових звершень» з підрубриками:

- Міжнародне співробітництво;
- Наука – виробництву;
- Наукові конференції, наради та інші організаційні заходи;
- Наукова діяльність у ВНЗ.

«Оцінки ефективності науки в Україні»; «Проблеми стратегії розвитку України»; «Наука і влада»; «Суспільні виклики і потреби» з підрубриками:

- Українська наука і проблеми формування інформаційного суспільства;
- Міжнародний досвід;
- Формування та впровадження інноваційної моделі економіки;
- Міжнародний досвід;
- Проблеми енергозбереження;
- Міжнародний досвід.

«Зарубіжний досвід організації наукової діяльності»; «Нові надходження до Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського».

Ще одним з варіантів тематичної структури такого інформаційного продукту є рубрикатор бюлетеня матеріалів, підготовлених на базі аналізу оперативної інформації електронних видань «Резонанс»:

- У центрі уваги;
- Аналітичний ракурс;
- Законодавча влада;
- Виконавча влада;
- Політика;
- Економіка;
- Економіка України в контексті світових кризових тенденцій.

Метою бюлетеня є оперативне інформування стосовно головних подій в Україні, що зумовлює його підготовку не менше як двічі на тиждень.

Якщо ж за основу поділу за рубриками взято принцип джерела, то, відповідно, в окремі рубрики будуть згруповані інформація преси, інтернет-ЗМІ, телебачення, блогів тощо. У таких інформаційно-аналітичних продуктах рубрикатор може виглядати таким чином:

- Резонансні події у соціальних медіа;
- Рейтинги резонансних подій тижня за версіями ЗМІ;
- Рейтинг теленовін;
- Світові ЗМІ про Україну.

При цьому такі рубрики можуть за необхідності доповнюватись і тематичними блоками, як, наприклад, «Щоденний зріз резонансних подій тижня» або «Динаміка висвітлення резонансних подій тижня», а також на базі поданої інформації можуть бути складені таблиці, діаграми, графіки, схеми для більш зручного та наглядного сприйняття матеріалу.

Як ішлося вище, для більш повної і об'єктивної подачі інформації ефективною є підготовка як оперативних інформаційних випусків (наприклад, щоденних, щотижневих), так і аналітичних, які містять певні узагальнюючі аналітичні та прогностичні матеріали.

Співробітники інформаційно-аналітичної служби СІАЗ мають навички для пошуку, відбору та структуризації таких матеріалів, що дає можливість у найкоротші терміни і найбільш якісно таку інформацію підготувати для використання її в подальших державних структурах.

Відповідно до змісту, обсягу та оперативності підготовки замовленого продукту, організація випусків може містити у собі роботу як одного співробітника, так і цілих груп бібліотечних фахівців. Тому під час підготовки інформаційних продуктів одним з важливих моментів є оптимізація використання кадрового ресурсу інформаційно-аналітичного підрозділу.

Іншим прикладом поділу на рубрики за специфікою матеріалів є бюлетень інформаційно-аналітичних матеріалів «Конституційна Асамблея: політико-правові аспекти діяльності», розроблений спільно з Конституційною Асамблеєю (КА) і НБУВ, який орієнтований на задоволення інформаційних запитів членів КА, органів державної влади, громадських організацій, наукових працівників та експертів. Рубризатор тут виглядає таким чином:

- Від першої особи;
- Члени Конституційної Асамблеї про вдосконалення конституційного процесу;
- Позиція влади, політичних партій, громадських організацій;
- Експертна думка;
- Конституційні процеси зарубіжних країн;
- З фондів НБУВ.

У даному випуску рубризатор сформовано шляхом синтезу «авторського» та «джерельного» принципів структурування інформації. Авторами виступають як члени Конституційної Асамблеї, що робить його інформаційним майданчиком для громадського обговорення (текст видання доступний для широкого загалу через електронну бібліотеку, сформовану на сайті НБУВ), так і експерти й фахівці аналітичних підрозділів СІАЗ та НЮБ.

Отже, використання різних принципів формування рубризатора інформаційно-аналітичного продукту забезпечує охоплення різноманітної за своїм характером інформації, що створює підґрунтя для формування в замовника цілісного максимально об'єктивного уявлення про питання, яке його цікавить, стає необхідним інформаційним підґрунтям у процесі прийняття необхідних управлінських рішень.

Список використаних джерел

1. *Горовий В.* Сучасна інформаційна діяльність: бібліотечний аспект / В. Горовий // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 26. – С. 12–20.
2. *Гранчак Т.* Роль інформаційно-аналітичних структур наукових бібліотек України в сучасному демократичному процесі / Т. Гранчак // Україна в глобалізованому світі : зб. наук. пр. – К., 2007. – С. 143–150.
3. *Кобелев О. М.* Ресурси інформаційно-аналітичної діяльності бібліотек як соціокомунікаційний феномен [Електронний ресурс] / О. М. Кобелев. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vkr/2009_10/V_10/st7.pdf. – Назва з екрана.
4. *Іванова Н.* Сучасні бібліотечні установи в процесі поширення правових знань / Н. Іванова // Наук. пр. Нац. б-ки України ім. В. І. Вернадського. – 2010. – Вип. 26. – С. 81–87.
5. *Пальчук В. Е.* Інформаційно-аналітична діяльність бібліотек у забезпеченні владних структур України (90-ті роки ХХ – початок ХХІ ст.) : автореф. дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03 / Пальчук Валентина Едуардівна; НАН України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. – К., 2011. – 19 с.
6. *Северин Л. С.* Система бібліотечно-інформаційного забезпечення органів місцевого самоврядування в Україні : автореф. дис. ... канд. пед. наук: 07.00.08 / Северин Людмила Степанівна ; Харк. держ. акад. культури. – Х., 2005. – 24 с.
7. *Марчук Ю. М.* Забезпечення регіональних органів управління ситуативною інформацією: бібліографознавчий підхід : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 07.00.08 / Марчук Юрій Миколайович ; КНУКіМ. – К., 2003. – 15 с.
8. *Михнова И. Б.* Библиотека как информационный центр для населения : проблемы и их решения : практ. пособие [Электронный ресурс] / И. Б. Михнова. – М. : Либерея, 2000. – 128 с. – Режим доступа: <http://www.library.ru/1/kb/books/libinfocenter>. – Загл. с екрана.
9. *Стародубова Н. З.* Публичные центры правовой информации: история вопроса и настоящие их состояние [Электронный ресурс] / Н. З. Стародубова. – Библиотека. – 2005. – № 4. – С. 54–56. – Режим доступа: http://www.library.ru/1/kb/articles/article.php?a_uid=167. – Загл. с екрана.

Для нотаток

Підп. до друку 30.10.2013.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 4,42.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3